

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris

CZU: 316.6:343.95(043.2)

MELENTIEVA ALIONA

**REPREZENTAREA SOCIALĂ ȘI PREVIZIUNI PRIVIND
DEZVOLTAREA EXPERTIZEI PSIHOLOGICE
JUDICIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

511.03 – PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Conducător științific:

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

ȘLEAHTIȚCHI Mihail, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

ROBU Viorel, doctor în psihologie (România)

Componența consiliului științific specializat:

PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

CERLAT Raisa, doctor în psihologie, conferențiar universitar

RACU Jana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

NEGURĂ Ion, doctor în psihologie, conferențiar universitar

COJOCARU Natalia, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar

Suținerea va avea loc la data de 28.01.2025, la ora 13:00, în ședința Consiliului științific specializat 511.03-24-62 din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, pe adresa: Chișinău, str. Ion Creangă, 1, blocul 2, sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a ANACEC www.anacec.md.

Rezumatul a fost expediat la 27 decembrie 2024

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

CERLAT Raisa, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Conducător științific:

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Autor:

MELENTIEVA Aliona

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI	8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	25
BIBLIOGRAFIE	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	31
ADNOTARE.....	32
АННОТАЦИЯ.....	33
ANNOTATION	34

Abrevierile utilizate în rezumatul tezei

CNEJ – Centrul Național de Expertize Judiciare

EPJ – expertiza psihologică judiciară

IGP – Inspectoratul General de Poliție

МЛЮ-АМ - chestionarul de personalitate „Adaptabilitate” (А. Г. Маклаков și С. В. Чермянин)

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Reprezentările sociale joacă un rol esențial în perceperea realității, funcționând ca o „grilă de citire” ce definește fenomenele sociale și poziția colectivă față de acestea [13, p. 9]. Studiarea lor prin diverse metode, axate pe funcții, structură și dinamică, oferă o perspectivă comună asupra produselor sociale, influențată de contextul istoric și cultural. Ele reflectă nu doar aspectele socio-culturale și istorice, ci și experiențele psiho-emoționale colective internalizate la nivel individual, contribuind la înțelegerea prezentului și anticiparea viitoarelor evoluții ale mentalităților.

Ca filtre colective ale percepției realității, reprezentările sociale ajută la definirea și interpretarea obiectelor sociale, inclusiv a expertizei psihologice judiciare (EPJ). Studiarea EPJ prin prisma acestor reprezentări permite explorarea funcțiilor, dinamicii și modului în care grupurile profesionale percep și valorifică această practică. În Republica Moldova, EPJ, deși emergentă, joacă un rol semnificativ în procesul judiciar, confruntându-se însă cu limitări metodologice și legislative. Alinierea legislației la standardele europene subliniază relevanța EPJ în protejarea drepturilor persoanelor implicate în procese juridice, iar lipsa unei Legi a psihologului evidențiază necesitatea unui cadru legislativ specific [10].

În acest context, cercetarea se concentrează pe investigarea situației actuale a EPJ, asupra cunoștințelor și atitudinilor specialiștilor juriști, reliefarea perspectivelor de dezvoltare a acestei instituții în Republica Moldova și identificarea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea profesională a specialiștilor din domeniu.

Prezentarea temei de cercetare la nivel internațional, național, local și interdisciplinar, precum și rezultatele cercetărilor anterioare. Conceptul de reprezentare socială este unul complex, implicând individul în raport cu societatea, având respectiv o natură dinamică în dependență de realitățile socio-economice și culturale în care se dezvoltă. Cercetarea reprezentărilor sociale a început cu S. Moscovici [12, 44, 45] și a fost continuată de o multitudine de autori din diverse țări precum: Abric J.-C. [34, 35], Jodelet D. [42], Guimelli Ch. [41], Vergès P. [48], Moliner P. [43], Lo Monaco G. [46], Flament C. [38], Flick U., Foster J., Caillaud S. [39], Sammut G., Andreouli E., Gaskell G., Valsiner J. [47], Bouriche B [37], Neculau A. [13], Curelaru M. [8], Robu V., Sandovici A. [19], Захаров К.В. [30], Бовина И. Б. [25], Емильянова Т. П. [28], și alții. Autorii s-au concentrat pe elaborarea, experimentarea și analiza metodelor și instrumentelor de măsurare a reprezentărilor sociale, structura acestora, dinamica conținutului și a părților structurale, influența contextului asupra reprezentărilor sociale și alte aspecte relevante. În Republica Moldova, interesul pentru reprezentările sociale este unul relativ nou, iar lucrările autorilor autohtoni precum Șleahțișchi M. [23, 24], Negură I. [14, 15], Rusnac S. [22], Popescu M. [16], Cazacu

D. [3], Cojocaru N. [4, 5], și alții reflectă atât perspective teoretice, cât și pragmatice asupra acestui domeniu.

Noțiunea de EPJ a fost cercetată prin prisma psihologiei juridice, intersectând mai multe domenii psiho-socio-juridice, având ca esență evaluarea psihologică în contextul juridic. Autorii care au adus aport în dezvoltarea teoretico-practică a EPJ sunt: Grisso T. [40], Archer R. P., Buffington-Vollum J. K., Stredny R. V., & Handel R. W. [36], Butoi T. [2], Сафуанов Ф.С. [32], Коченов М. [31], Гимранов Р.Ф. [27], Еникеев М. И. [29], Чуфаровский Ю.В. [33], Васильев В. Л. [26]. În Republica Moldova, o serie de autori precum Rusnac S. [20, 21], Rîjicova S. [17, 18], Dolea I., Gherasim S., Zaharia V. [7] au manifestat și promovat interesul față de EPJ prin inițierea și elaborarea cursurilor de psihologie juridică, cursului de psihodiagnostic și expertiză psihologică în justiția penală și civilă, și atenționarea la procedurile și particularitățile de realizare a expertizei psihologice judiciare în contextul juridic național.

Descrierea situației în domeniul cercetat și formularea problemei științifice.

Conform literaturii de specialitate, reprezentarea socială, care constituie dimensiunea cognitivă a previziunii, oferă un fundament teoretic și metodologic pentru analiza complexă a contextului, condițiilor și perspectivelor de dezvoltare a EPJ în Republica Moldova. În prezent, EPJ este o practică emergentă, aflată într-o fază incipientă, cu un arsenal limitat de metode și tehnici, fiind cunoscută și utilizată în principal de specialiștii juriști pentru soluționarea cauzelor penale și civile. Evoluția acestei proceduri depinde în mare măsură de percepțiile și reprezentările sociale ale acestor grupuri profesionale. Din aceste considerente, **problema cercetării** vizează necesitatea soluționării următoarei întrebări: Cum sunt percepute și reprezentate social EPJ și nevoia de dezvoltare a acesteia în Republica Moldova de către comunitatea juridică? Care este locul reprezentării sociale în structura previziunii, în dimensiunile cognitivă, atitudinal-afectivă și contextual-spațială ale acesteia, cu impact determinant în direcțiile de dezvoltare și îmbunătățire a EPJ?

Scopul lucrării constă în analiza reprezentării sociale a EPJ în comunitatea juridică din Republica Moldova, evidențiind influența acesteia asupra perspectivelor de evoluție a domeniului și evaluând gradul de conștientizare a necesității de îmbunătățire și dezvoltare, prin prisma dimensiunilor cognitivă, atitudinal-afectivă și contextual-spațială ale previziunii.

Obiectivele cercetării: 1) sintetizarea și analiza literaturii de specialitate internațională și națională referitoare la conceptul de reprezentare socială și la EPJ, pentru definirea și caracterizarea acestora, identificarea structurii și particularităților de manifestare, studiul teoriilor și metodelor de cercetare aplicate; 2) investigarea reprezentării sociale a EPJ în rândul specialiștilor juriști, comparativ cu reprezentarea socială la studenții Facultății de Drept; 3) dezvoltarea unui model conceptual al previziunii privind

evoluția EPJ în Republica Moldova, integrând reprezentarea socială în cadrul dimensiunilor cognitivă, atitudinal-afectivă și contextual-spațială, pentru a oferi o bază teoretică și un instrument practic util în identificarea perspectivelor de dezvoltare a acestui domeniu în viitor; 4) identificarea instrumentelor și tehnicilor necesare pentru evaluarea dimensiunilor atitudinal-afectivă și contextual-spațială ale previziunii privind dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, aplicarea acestora pentru determinarea conținutului profilului normativ-valoric, moral-legal și psiho-emoțional al specialiștilor juriști, inclusiv a cunoștințelor și abilităților acestora ca ilustrând aceste două dimensiuni, și elaborarea unei previziuni cu privire la evoluția viitoare a acestui domeniu; 5) elaborarea recomandărilor practice pentru îmbunătățirea și dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, având în vedere rezultatele obținute în cadrul cercetării.

Ipotezele de cercetare: 1) reprezentarea EPJ la specialiștii viitori și actuali în drept poate fi considerată ca un domeniu specific, în care cunoștințele științifice joacă un rol crucial, ancorând și obiectivând această reprezentare în cadrul dimensiunii cognitive a previziunii cu privire la evoluția viitoare a domeniului; 2) normativitatea morală și legală, în asociere cu profilul psiho-emoțional al specialiștilor și cu cunoștințele transferate în activitatea lor practică, reprezintă dimensiunile atitudinal-afectivă și contextual-spațială ale previziunii și constituie o condiție esențială pentru dezvoltarea și implementarea extinsă a EPJ în practica procesuală a Republica Moldova.

Metodologia cercetării și justificarea metodelor de cercetare. Metodologia cercetării s-a bazat pe abordări teoretice fundamentale și cercetări experimentale din domeniul psihologiei sociale și al reprezentărilor sociale, având ca puncte centrale: 1) reprezentarea socială reflectă imaginea realității percepută de indivizii dintr-o categorie socială, integrând trecutul, prezentul și viitorul colectiv; 2) structura reprezentării sociale a unui obiect dezvăluie poziția acestuia în realitatea grupului și a individului, influențând raționamentele, emoțiile și comportamentele acestora.

Metodele utilizate au avut ca scop analiza detaliată a reprezentării sociale a EPJ și a factorilor care influențează evoluția acestui domeniu în Republica Moldova. Metodele teoretice au inclus cercetarea bibliografică și documentarea științifică pentru sintetizarea cunoștințelor din domeniu, iar metodele empirice au cuprins tehnici precum evocarea liberă, modelul de structurare a reprezentării, tehnica substituției pentru studierea conținutului și zonelor mute ale reprezentării sociale, utilizarea scalelor standardizate pentru evaluarea normativității morale, atitudinilor față de norma de drept și stărilor psihice, metode de cercetare calitativă (focus-grupuri), precum și analiza statistică pentru validarea ipotezelor operaționale.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante rezidă în elaborarea modelului conceptual previzional pentru dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, integrând etape și dimensiuni esențiale ale procesului de previziune, fapt ce a condus la clarificarea evoluției expertizei psihologice judiciare la nivel

național și la identificarea necesităților și lacunelor din aplicabilitatea acesteia, oferind astfel o bază conceptuală pentru optimizarea utilizării EPJ în sistemul juridic și direcționând viitoarele intervenții strategice și praxiologice.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute constau în elaborarea unui model previzional inovator pentru dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, care integrează perspectivele trecutului, prezentului și viitorului, atât în contextul specific al aplicabilității, cât și în cel general al spațiului juridic moldovenesc, creând o bază solidă pentru explorarea și dezvoltarea unei proceduri insuficient valorificate și contribuind semnificativ la consolidarea și eficientizarea expertizei în sistemul de drept național.

Semnificația teoretică a cercetării constă în completarea și aprofundarea analizei reprezentării sociale, evidențiind rolul acesteia în investigarea realității sociale, caracterizată de experiențe cotidiene unice și interacțiuni complexe în cadrul societății. De asemenea, cercetarea contribuie la îmbogățirea cunoștințelor științifice naționale și internaționale, oferind o analiză detaliată a situației actuale privind expertiza psihologică judiciară, subliniind necesitatea consolidării și dezvoltării acestei proceduri în contextul legislativ și praxiologic din Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a cercetării: constă în oferirea unui cadru metodologic pentru investigarea reprezentării sociale și a previziunii privind un obiect social prin analiza dimensiunilor cognitive, afectiv-atitudinale și contextual-spațiale; contribuția modelului previzional la consolidarea EPJ în Republica Moldova prin direcții strategice de optimizare, clarificarea necesităților legislative, perfecționarea formării specialiștilor și sporirea accesibilității procedurii; sprijinirea elaborării politicilor, ghidurilor și metodologiilor pentru integrarea eficientă a EPJ în procesele legale și îmbunătățirea actului de justiție; valorificarea rezultatelor pentru dezvoltarea programelor de instruire destinate experților psihologi și juriștilor, promovând competența profesională și colaborarea interdisciplinară.

Aprobarea și implementarea rezultatelor. Rezultatele teoretice și experimentale ale cercetării au fost prezentate în cadrul a 11 manifestări științifice, dintre care cele mai relevante sunt: Conferința Internațională „Mentalități ale societății în transformare” (ULIM, 2015), Conferința „Preocupări contemporane ale științelor socio-umane” (ULIM, 2018), Conferința „Ensuring law and order and combating crime in Ukraine and in the world: problems and solutions” (Universitatea Umanitară din Dnipro, Ucraina, 2023), Conferințele anuale ale Asociației Europene de Psihologie și Drept (România, Portugalia, 2023-2024) și Conferința „Dezvoltare prin cercetare și inovare - 2023” (ASEM, Chișinău, 2023).

Publicațiile științifice la tema tezei. Concluziile investigațiilor teoretice și rezultatele cercetărilor empirice au fost publicate în 13 lucrări științifice, dintre care 8 articole publicate în reviste acreditate.

Volumul și structura tezei. Teza constă din adnotări (în limbile română, rusă și engleză), introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (181

de surse), 8 anexe. Textul conține 34 de tabele și 39 de figuri. Textul principal al tezei cuprinde 141 de pagini.

Cuvinte-cheie: reprezentarea socială, expertiza psihologică judiciară, previziune, dimensiune cognitivă, dimensiune afectiv-afectivă, dimensiune contextual-spațială.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea prezintă actualitatea și importanța temei abordate, încadrarea acesteia în contextul cercetărilor internaționale și naționale, cu un caracter inter- și transdisciplinar. De asemenea, include referiri la rezultatele cercetărilor anterioare, formularea problemei de cercetare, scopul și obiectivele lucrării, ipotezele de bază (științifice), sintetizarea metodologiei de cercetare, justificarea metodelor alese și un rezumat al compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1 - Abordarea teoretică a reprezentărilor sociale și funcționalitatea lor în cercetarea stării actuale și anticipative a expertizei psihologice judiciare** sunt prezentate fundamentele teoretice, conceptual-științifice și contribuțiile esențiale privind reprezentarea socială și EPJ. Se analizează definiția, funcțiile și dimensiunile reprezentărilor sociale, structura acestora și particularitățile lor de manifestare. De asemenea, sunt examinate implicațiile teoretico-practice ale EPJ la nivel internațional și național. Capitolul se încheie cu concluzii, sintetizând sursele științifico-aplicative referitoare la noțiunile discutate.

În urma analizei și sintezei literaturii științifice, s-a concluzionat că reprezentarea socială este un concept complex, reflectând atât experiențele individuale, cât și mediul social al unei colectivități, aflate într-o relație de interdependență. Aceasta înglobează dimensiunile cognitive, afective și contextuale (mediul de interacțiune) ale obiectului social vizat, relevând o varietate de particularități ale dinamicii și statutului său. Reprezentarea socială oferă date valoroase privind istoria, prezentul și viitorul apropiat al unui obiect social în raport cu societatea, fiind influențată de procesele de dezvoltare și transformare socială.

Reprezentarea socială este un sistem structurat de cunoștințe psiho-sociale și emoționale, determinat de diferite componente: centrale (nucleul central), periferice (zona periferică) și ascunse (zona mută). Aceste componente îi conferă stabilitate și coerență, dar și flexibilitate pentru adaptarea la rezistențe și contradicții, permițând demascarea adevărului în relația dintre obiectul social și mediul social prezent. Reprezentarea socială funcționează ca o bancă de informații și factori, oferind indicii valoroase pentru modelarea previziunilor asupra unui obiect social. Acest proces facilitează etapele de planificare și prognozare pentru dezvoltarea obiectului respectiv.

Reprezentările sociale, în esența lor de definire și reflectare a realității la un moment dat într-un mediu social specific, structurează și orientează interacțiunile dintre

individ și societate, cuprinzând toate nivelurile de funcționare ale individului și determinând poziția unui obiect social în cadrul interacțiunilor individual-sociale. În acest context, în lucrare este evidențiată abordarea structurală a reprezentării sociale, analizată de autori precum Abric J.C., Moscovici S., Doise W., Moliner P., Flament C. Astfel, reprezentarea socială este organizată într-un sistem dual de informații, opinii și credințe [35]: nucleul central și elementele periferice. Nucleul central, conform autorilor, reprezintă partea stabilă și rigidă a reprezentării (incluzând elemente definitorii și normative) [23, p. 205; 46, p. 479], îndeplinind funcția semnificativă (oferă sensul general al reprezentării sociale), funcția organizatorică (modulează sensul elementelor periferice) și funcția stabilizatoare (este cea mai stabilă și robustă parte a reprezentării) [23, p. 42; 43, p. 3.2-3.3]. Elementele periferice, considerate „amortizorul” dintre nucleul central și mediu, reprezintă partea instabilă și accesibilă a reprezentării, racordând experiența individuală și cea colectivă. Acestea îndeplinesc funcții de concretizare (facilitează înțelegerea situațiilor concrete), reglare (permit adaptarea la mediu), apărare (susțin contradicțiile) și prescripție [16, p. 41], înglobând elemente descriptive și anticipative, precum așteptări, dorințe și temeri [6, p. 99-100].

O importanță deosebită revine funcționalității nucleului central, determinată de elementele neactivate sau „adormite”, care pot deveni vizibile în cadrul structurii reprezentării sociale în funcție de condiții și context, fiind denumite zona mută [35, p. 61]. Zona mută, conform M. Șlehtițchi, cuprinde părțile neexpuse ale câmpului reprezentării sociale, fiind descrisă ca „forța nevăzută” ce include elemente contranormative, intrând în contradicție cu normele grupului structurat [după 16, p. 45]. Aceasta reflectă convingerile intime ale individului, o perspectivă minoritară opusă curentului majoritar, reprezentând mascarea unor porțiuni ale câmpului reprezentării sociale și poziția reală a subiectului față de obiectul reprezentării [23, p. 213-214].

În lucrarea de față, conform scopului cercetării, utilizăm noțiunea de previziune pentru construirea unei viziuni de ansamblu asupra dezvoltării EPJ. Previziunea este definită ca o schiță a dinamicii și dezvoltării unui obiect sau produs social, fiind fundamentată pe date anterioare, elaborate și practicate, care oferă o perspectivă asupra prezentului și descriu parcursul de la punctul de pornire până la momentul actual. Reprezentarea socială, prin particularitățile și funcționalitatea sa, oferă un reper important în stabilirea elementelor previzionale și anticipative pentru dezvoltarea obiectului de studiu.

În cadrul teoriei reprezentărilor sociale, previziunea este strâns legată de anumite particularități definitorii și funcționale ale reprezentării: *dimensiunea informativă* și *componenta cognitivă* se prezintă sub forma „cunoștințelor” despre obiect, validându-l în cadrul societății și modelându-i o formă, ceea ce facilitează integrarea obiectului reprezentational în realitatea socială a indivizilor; *dimensiunea atitudinală* și *componenta afectiv-comportamentală* reflectă poziționarea și reactivitatea emoțională, care influențează acțiunile individului față de obiect, fiind condiționate de procesul de

(dez)integrare, ce implică ajustarea structurilor cognitive (cunoștințe existente) prin prisma stereotipurilor, rolurilor sociale, normelor generale și experiențelor individuale în raport cu societatea [37]; *dimensiunea structurală (spațială)* oferă date existente și structurate despre obiectul reprezentării, caracterizând starea reprezentării sociale în contextul socio-cultural și normativ-organizatoric actual.

În cadrul acestei lucrări, a fost aplicat un model de cercetare previzională, preluat din domeniul economic, care a fost adaptat pentru analiza și anticiparea dezvoltării EPJ.

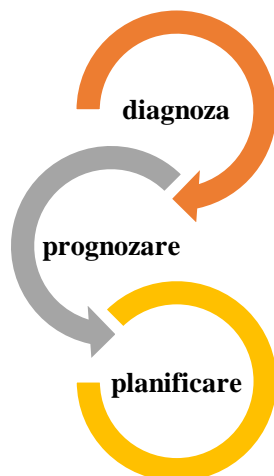

Figura 1. Modelul de cercetare previzională [1, p. 19]

Modelul previzional economic ilustrat în Figura 1, care include trei etape esențiale – diagnosticul, prognozarea și planificarea – a fost adaptat pentru dezvoltarea modelului previzional al EPJ. Acest model a permis investigarea reprezentării sociale a EPJ și a particularităților subiecților beneficiari, oferind o înțelegere aprofundată a valorii individuale și contextuale a EPJ (etapa de diagnostic), identificarea condițiilor necesare pentru dezvoltarea EPJ (etapa de prognozare) și formularea soluțiilor strategice pentru dezvoltarea acesteia (etapa de planificare).

EPJ este o procedură relativ nouă, aplicată în practică începând cu începutul secolului XX, și care a cunoscut o dezvoltare rapidă după cel de-al Doilea Război Mondial în regiuni precum America de Nord, Europa de Vest și spațiul Uniunii Sovietice [20, p. 31]. Deși inițial a fost întâmpinată cu scepticism de judecători, EPJ s-a dezvoltat rapid, definindu-și forma, obiectul, sarcinile, caracteristicile specifice și circumstanțele psiho-emoționale și sociale în context juridic [27].

Lucrarea menționează mai multe elemente definitorii, precum și condiții de dezvoltare și aplicare a EPJ pe plan internațional [21, 36, 40] și național [7, 11, 17, 18, 20, 21]. În Republica Moldova, EPJ nu beneficiază de o definiție distinctă în documentele legislative, fiind considerată parte a expertizei judiciare, reglementată prin acte legislative conexe [8, 9, 20]. Din punct de vedere legislativ, EPJ poate fi definită prin prisma Nomenclatorului expertizelor judiciare [8], care stabilește scopul și problemele ce pot fi soluționate prin expertiza psihologică în procesele penale și civile.

Astfel, EPJ este caracterizată ca o activitate de cercetare științifico-practică desfășurată în cadrul procesului judiciar, având ca scop investigarea problemelor cu conținut psihologic pentru aflarea adevărului prin realizarea unor evaluări psihologice complexe. Rezultatele acestor evaluări sunt prezentate sub forma unor concluzii argumentate, ce pot fi utilizate ca probe într-un proces judiciar [9, art. 2; 20, p. 35].

În Republica Moldova, EPJ se află într-o etapă de constituire ca procedură judiciară, confruntând multiple probleme ce necesită soluționare: numărul redus de experți psihologi judiciari licențiați de Ministerul Justiției, metodologia insuficient elaborată, lipsa unor metode de psihodiagnostic validate și absența unei reglementări clare a evaluării psihologice în cadrul juridic (inclusiv lipsa unei Legi a psihologului). Cu toate acestea, interesul crescut al specialiștilor din domeniu și al beneficiarilor (subiecții cauzelor penale și civile) indică necesitatea unei abordări bazate pe cercetare experimentală, care ar putea contribui la identificarea modalităților de dezvoltare a EPJ.

În Capitolul 2 – Reprezentarea socială a expertizei psihologice judiciare: constituire la confluența dintre cunoștințe teoretice și practică profesională – este prezentată descrierea metodelor de cercetare empirică, a eșantionului de cercetare și a etapelor realizării demersului empiric legat de reprezentarea socială, precum și rezultatele obținute. Capitolul se concentrează pe stabilirea și compararea structurii reprezentării sociale a EPJ, precum și pe identificarea zonelor mute ale acesteia la viitorii specialiști (studenți ai Facultății de Drept) și actualii specialiști juriști.

Scopul cercetării experimentale asupra reprezentării sociale a fost determinarea particularităților structurale ale acesteia în comunitatea juridică din Republica Moldova. În cadrul studiului au fost propuse următoarele obiective: 1) elaborarea metodologiei de cercetare a reprezentării sociale a EPJ în comunitatea juridică din Republica Moldova; 2) selectarea subiecților eșantionului din cadrul instituțiilor de învățământ superior și al instituțiilor juridice din țară; 3) identificarea și analiza structurii reprezentării sociale a EPJ și a zonelor mute la studenții și specialiștii juriști; 4) compararea structurii reprezentării sociale a EPJ și a zonelor mute între studenții și specialiștii juriști.

Ipoteza experimentală de bază. Se presupune că reprezentarea socială a EPJ, împărțită de comunitatea juridică, se structurează astfel: nucleul central este format din termeni asociativi generali, care reflectă cunoștințele teoretice și aspectele comune, în timp ce zona periferică include termeni mai specifici, legați de aplicarea practică a expertizei, influențați de statutul socioprofesional al subiecților. Zonele mute ale reprezentării sociale conțin termeni care indică o atitudine confuză și sceptică față de EPJ.

Ipotezele operaționale. 1. Dacă reprezentarea socială a EPJ la studenții juriști este influențată în principal de cunoștințele acumulate în timpul studiilor universitare, atunci în cazul specialiștilor juriști aceasta reflectă în mare măsură experiența practică în domeniu. 2. Zona mută a reprezentării sociale a EPJ conține conținuturi care ilustrează neîncrederea în potențialul, utilitatea și aplicabilitatea acestei proceduri în practica judiciară.

Descrierea eșantionului. Eșantionul utilizat pentru cercetarea reprezentării sociale a EPJ a cuprins 614 subiecți (bărbați și femei, cu vârste între 19 și 60 de ani, având experiențe profesionale diferite), divizați în funcție de statutul profesional: 197 studenți ai Facultății de Drept din cadrul ULIM și 417 specialiști din Direcția Generală Urmărire Penală a IGP și Consiliul Uniunii Avocaților.

Metode de cercetare. În cadrul cercetării empirice au fost utilizate următoarele metode.

Metoda evocării libere (J.C. Abric & P. Vergès) – pentru determinarea structurii reprezentării sociale a EPJ, identificarea nucleului central, a elementelor periferice și a celor cu statut ambiguu.

Tehnica substituției – utilizată pentru identificarea „zonelor mute” ale reprezentării sociale (K. Cates și D. Messick; J.-L. Beauvois; C. Flament; C. Guimelli; J.-C. Deschamps).

Analiza structurii reprezentării sociale. Structura reprezentării sociale a EPJ a fost conturată prin aplicarea unui prag minim de 5% pentru determinarea câmpului reprezentării sociale și de 15% pentru identificarea elementelor potențiale din nucleul central. De asemenea, s-a calculat mediana pentru stabilirea rangului de importanță a termenilor asociativi ($M < 3$).

Pe grupul de studenți juriști, reprezentarea socială a fost formată din 20 de termeni asociativi, având următoarea structură detaliată în Tabelul 1.

Tabelul 1. Structura reprezentării sociale „EPJ” la studenții juriști

	Rang înalt al importanței (elemente plasate pe primele 3 locuri ale lanțului asociativ - $M < 3$)	Rang scăzut al importanței (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ - $M \geq 3$)
Frecvență ridicată (mai mare de 15%)	particularități psihologice individuale, cercetare, evaluare psihologică, analiză, infractor, sănătate mintală, stare psihică (nucleu central)	<i>infracțiune</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 15%)	<i>psiholog, psihologie, adevăr, expert</i> (statut ambiguu)	<i>instanță de judecată, concluzie, lege, constatare faptă, control, persoană, ajutor, proces judiciar</i> (elemente periferice)

Nucleul central al reprezentării sociale este determinat de obiectul EPJ (*particularități psihologice individuale, sănătate mintală, stare psihică*), subiectul acesteia (*infractor*) și instrumentele utilizate (*evaluare psihologică, cercetare, analiză*).

Zona periferică a reprezentării sociale este influențată de diverse părți și circumstanțe ale EPJ: contextul de aplicare (*instanța de judecată, proces judiciar*), produsul

(*concluzie*), obiectivul (*ajutor*), subiectul EPJ (*persoană*), precum și termeni asociați cu domeniul juridic (*lege, constatare faptă*) și altele (*control*).

Elementele cu statut ambiguu, caracterizate prin frecvență mică și rang ridicat al importanței, includ de regulă elemente contrastive legate de domeniul de competență al expertului psiholog, precum: *psiholog, psihologie, adevăr, expert*. Termenul *infracțiune* are, de asemenea, un statut ambiguu, fiind reprezentat atât în zona periferică, cu importanță scăzută, cât și prin frecvența ridicată.

În cadrul cercetării au fost studiate două zone mute, din perspectiva altor juriști și a populației generale din Republica Moldova.

Zona mută a reprezentării sociale a EPJ în rândul studenților a relevat termeni asociativi comuni cu reprezentarea socială de bază a EPJ, precum: *adevăr, analiză, cercetare, concluzie, evaluare psihologică, infractor, infracțiune, lege, particularități psihologice individuale, proces judiciar, psiholog, psihologie, sănătate mintală, stare psihică*.

Termeni specifici contextului ce implică perspectiva altor specialiști din domeniul juridic includ: *cauză infracțiune, claritate, decizie, drept penal, probă, procedură penală, victimă*.

Termeni specifici contextului reprezentat de populația Republicii Moldova sunt: *consiliere, inutilă, înșelătorie, necunoscut, neimportant, psihiatrie, stare emoțională*.

Pentru grupul de specialiști juriști, implicați deja în activitatea profesională, am obținut reprezentarea socială a EPJ formată din 25 de termeni asociativi, integrați în modelul structural afișat în Tabelul 2.

Tabelul 2. Structura reprezentării sociale „EPJ” la specialiști juriști

	Rang înalt al importanței (elemente plasate pe primele 3 locuri ale lanțului asociativ - $M < 3$)	Rang scăzut al importanței (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ - $M \geq 3$)
Frecvență ridicată (mai mare de 15%)	evaluare, sănătate mintală, discernământ, stare psihică, infracțiune, victimă (nucleu central)	Particularități psihologice individuale (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 15%)	stare emoțională, psiholog, persoană, cauză penală, capacitate de exercițiu, cercetare, minor, probă, acțiune procesuală, expert, expertiză, psihologie (statut ambiguu)	<i>concluzie, bănuț, nivel de dezvoltare, analiză, psihiatru, tergiversare</i> (elemente periferice)

În cercetarea reprezentării sociale a EPJ în rândul specialiștilor juriști, s-a constatat că aceasta este determinată în principal de termeni precum *evaluare, sănătate mintală, discernământ, stare psihică, infracțiune și victimă*. Aceste teme centrale sunt

completate de alte elemente precum *stare emoțională, particularități psihologice individuale, cercetare, minor, psiholog, psihologie, cauză penală, capacitate de exercițiu, expert și expertiză*.

Reprezentarea actuală este caracterizată prin referințe la rolul psihiatrului, analiza nivelului de dezvoltare și integrarea rezultatelor în concluzii. Structura reprezentării sociale obținute indică faptul că juriștii nu au atitudini sau percepții bine conturate cu privire la EPJ, acestea fiind influențate în principal de practica juridică și de cunoștințele generale acumulate în cadrul pregătirii juridice.

În cadrul zonelor mute, reprezentarea socială în alte contexte a relevat doi termeni comuni: *adevăr și specialiști*. Acești termeni sugerează percepția generală a EPJ ca o activitate menită să dezvăluie adevărul și să implice expertiza unor profesioniști calificați.

Pentru contextul specific specialiștilor din domeniul juridic, termenii asociați sunt *calificare acțiuni și constatare*, ceea ce reflectă limbajul și experiențele profesionale frecvente ale juriștilor, mai ales în legătură cu expertiza juridică în general. Această asociere subliniază modul în care experiența zilnică a specialiștilor influențează reprezentarea socială a EPJ.

În schimb, termenii specifici pentru contextul populației generale sunt *examinare medicală, necunoaștere și vinovăție*. Aceștia reflectă percepția superficială sau confuză a EPJ, sugerând o atitudine rezervată sau sceptică față de această procedură. De asemenea, acești termeni pot indica și lipsa unei înțelegeri clare asupra domeniului psihologiei în general, contribuind la confuzia dintre psihologie și psihiatrie.

Zonele mute, investigate prin substituirea contextului, au dezvăluit convingeri și păreri sincere ale subiecților. Astfel, specialiștii juriști percep EPJ ca un instrument menit să dezvăluie *adevărul* – în special în detectarea comportamentului simulat sau în stabilirea circumstanțelor subiective ale infracțiunii dintr-o perspectivă psihologică.

Totodată, participanții cercetării au menționat percepția EPJ ca examinare medicală, ceea ce denotă confuzia persistentă între psihologie și psihiatrie. Această confuzie este frecvent întâlnită atât la juriști, cât și în rândul populației generale din Republica Moldova. De asemenea, s-a evidențiat o altă percepție importantă – EPJ este văzută ca fiind legată de calificarea acțiunilor și vinovăției. Acest lucru este justificat prin rolul EPJ în analiza complexă a persoanei supuse expertizării în context juridic, oferind informații detaliate sub formă de rapoarte sau concluzii care sprijină judecătorii sau alte autorități în calificarea acțiunilor persoanei sau stabilirea vinovăției. Această funcție subliniază importanța EPJ ca un element indispensabil în procesul de luare a deciziilor juridice.

Elaborând o analiză concluzivă asupra structurii reprezentării sociale a EPJ pentru întregul eșantion, s-au obținut următoarele date (Figura 2): **nucleul central** al reprezentării include trei elemente stabile – *sănătate mintală, stare psihică și evaluare*.

Aceste elemente definitorii răspund la întrebări legate de modul de realizare a expertizei și de obiectul evaluării.

Acești termeni au o frecvență ridicată în aproape toate contextele și un rang înalt al importanței. Este important de menționat că termenul *sănătate mintală* se află la granița cu domeniul psihiatriei, ceea ce indică o anumită confuzie în rândul comunității juridice cu privire la delimitarea domeniului psihologic. Totuși, termenii *stare psihică* și *evaluare* sugerează o perspectivă pozitivă asupra procedurii EPJ, indicând recunoașterea potențialului acesteia.

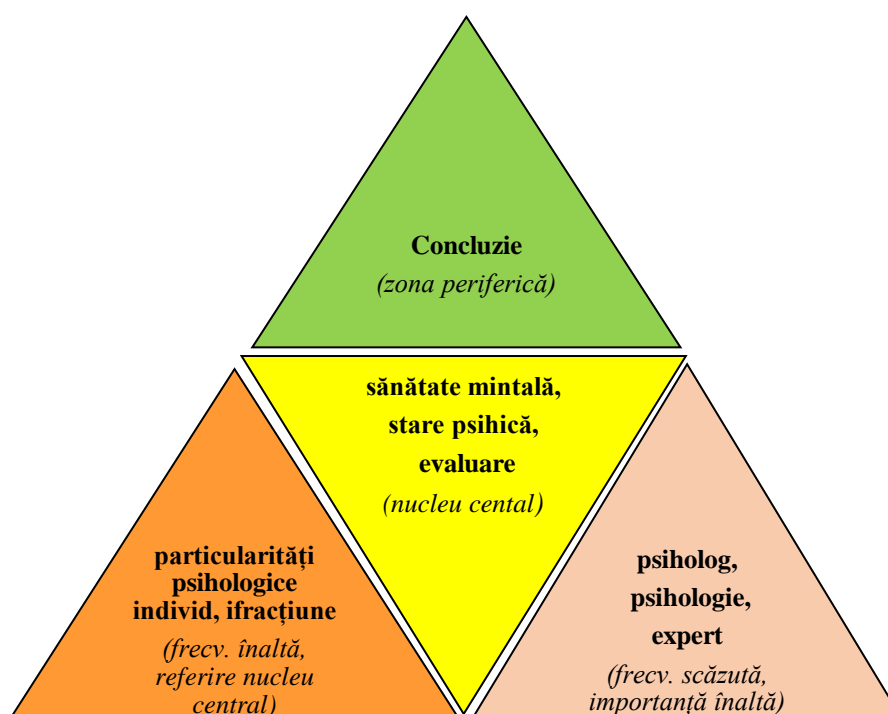

Figura 2. Analiza concluzivă a structurii reprezentării sociale a EPJ pe întreg eșantion

Tot aici putem menționa și elementele cu frecvență foarte înaltă, care fac parte din nucleele centrale ale grupurilor de subiecți: *particularități psihologice individuale* și *infracțiune*. Acestea reflectă obiectul expertizei și circumstanțele primare care determină ordonarea acesteia.

Zona periferică include un singur element – *concluzie* – care, raportat la termenul inductor (EPJ), reprezintă rezultatul expertizei și forma de prezentare a acestuia către organul judiciar care a solicitat-o. Zona periferică indică atitudinile, percepțiile și opiniile subiecților cu privire la EPJ, evidențiind inițierea procesului de ancorare a reprezentării sociale în comunitatea juridică. Aceasta reflectă atât experiența profesională generală și de rutină (*concluzie, infracțiune*), cât și acceptarea și integrarea domeniului psihologic în sistemul de drept, prin recunoașterea elementelor relevante din punct de vedere juridic (*particularități psihologice individuale*).

De asemenea, trebuie menționate **elementele cu statut ambiguu**, sau cele din zona contrastivă, precum *expert, psiholog și psihologie*. Acestea subliniază lipsa de familiaritate a specialiștilor cu EPJ, indicând că acești termeni sunt încă în proces de „asimilare” de către subiecții cercetați.

Analiza concluzivă privind zonele mute ale reprezentării sociale a EPJ (Tabelul 3) a relevat o serie de termeni comuni, asupra cărora nu influențează contextul, și anume *cercetare, concluzie, evaluare, infracțiune, particularități psihologice individuale, sănătate mintală, stare psihică*.

Practic toate elementele fac parte din structura de bază a reprezentării sociale, confirmând centralitatea nucleului central și subliniind relevanța elementului din zona periferică – *concluzie*, care se prezintă ca o legătură între EPJ și realitate, fiind echivalată cu rapoartele de expertiză judiciară în general. Acest fapt demonstrează că are loc procesul de obiectivare a reprezentării, prin ajustarea EPJ la realitatea socio-profesională existentă în rândul subiecților cercetați.

Tabelul 3. Analiza concluzivă a câmpului reprezentational al EPJ pe întreg eșantion în dependență de context

<i>Reprezentarea socială de bază</i>	<i>Alți specialiști din domeniu</i>	<i>Populația Republicii Moldova</i>
cercetare, concluzie, evaluare , infracțiune, particularități psihologice individuale, sănătate mintală, stare psihică		
analiză, bănuț/infractor, expert, persoană		
		adevăr, discernământ, specialiști (lipsă)
constatare probă victimă		necunoscut psihiatrice stare emoțională

Din perspectiva domeniului de studiu și activitate (juridică) al subiecților, se evidențiază patru elemente – *analiză, bănuț, expert și persoană* – care reflectă cunoștințele generale despre EPJ. Se observă astfel procesul de ajustare a obiectului reprezentării la realitatea cotidiană a subiecților, combinând termeni din domeniul juridic (*bănuț, expert*) cu termeni din domeniul psihologic (*analiză, persoană*).

Zonele mute comune scot în evidență alte aspecte importante și definiții ale expertizei, precum *aflarea adevărului, stabilirea discernământului și lipsa de specialiști*. Fiecare zonă mută aduce însă un unghi specific de interpretare: specialiștii juriști asociază EPJ cu *constatarea faptelor, calitatea de probă și lucrul cu victima*, în timp ce opinia publică sugerează că expertiza se leagă de *starea emoțională* a subiectului, evaluată prin prisma domeniului psihiatric (*suferințe*) sau asociată cu ceva încă necunoscut, respectiv nou sau neînțeles în prezent.

Conform rezultatelor obținute, putem analiza validitatea ipotezelor operaționale formulate.

În raport cu prima ipoteză, s-a stabilit că reprezentarea socială a EPJ în rândul studenților de la facultățile de drept este influențată de cunoștințele acumulate în cadrul cursurilor universitare. Acest lucru este evident din dispersarea termenilor asociativi între domenii variate – juridic și psihologic general. În schimb, reprezentarea socială a EPJ la specialiștii juriști include, pe lângă termenii asociați cunoștințelor teoretice acumulate în timpul studiilor, termeni specifici practicii profesionale din domeniul ocrotirii normelor de drept. Aceasta confirmă prima ipoteză.

Ipoteza operațională nr. 2 s-a confirmat parțial. Conținutul zonei mute a reprezentării sociale a EPJ în contextul „alți specialiști din domeniu” nu a relevat termeni negativi în raport cu obiectul reprezentării. Totuși, în contextul „populația Republicii Moldova”, au fost identificați termeni care reflectă o atitudine sceptică și rezervată față de expertiza psihologică în domeniul juridic.

Ipoteza experimentală de bază s-a confirmat parțial. Nucleul central al reprezentării sociale este determinat atât de termeni generali (ex. *evaluaire*), cât și de termeni specifici aplicării practice a EPJ (*sănătate mintală, stare psihică* – obiectul expertizei). Zona periferică include termenul *concluzie*, reprezentativ atât pentru aspectul aplicativ al procedurii, cât și pentru practica generală în domeniul expertizei judiciare. Zona mută, în ambele contexte, consolidează în mare parte conținutul reprezentării sociale de bază a EPJ în comunitatea juridică cercetată, dezvăluind doar doi termeni (*necunoscut, psihiatrie*), care reflectă o atitudine confuză față de obiectul reprezentării.

Sumarizând rezultatele, putem concluziona că EPJ, fiind o procedură relativ nouă în practica judiciară, în special în Republica Moldova, nu are un capital istoric semnificativ și se află încă în etapa de formare. Funcția reprezentării sociale de „îmblânzire a necunoscutului” joacă un rol decisiv în această etapă, acoperind în principal componenta cognitivă. Este necesară o investigație mai detaliată a aspectelor afective și contextuale ale reprezentării EPJ, din perspectiva subiecților cercetați, care reprezintă beneficiarii principali ai acestei proceduri.

Capitolul 3 - Profilul normativ-moral al specialiștilor juriști și previziuni privind dezvoltarea expertizei psihologice judiciare în Republica Moldova - explorează modelul conceptual al previziunii privind evoluția EPJ în Republica Moldova, structurat în trei etape (vezi Figura 1).

Etapă de diagnostic, cea mai complexă, integrează trei dimensiuni: 1) *dimensiunea cognitivă*: reflectă datele obținute din cercetarea reprezentării sociale; 2) *dimensiunea afectiv-atitudinală*: evidențiază aspectele subiective ale EPJ prin analiza profilului normativ-moral și legal, precum și a stărilor psiho-emoționale ale specialiștilor juriști; 3) *dimensiunea contextual-spațială*: analizează contextul juridic și socio-profesional al subiecților implicați în cercetare (componenta contextuală), precum și statutul „social” al EPJ în acest context (componenta spațială). Metoda de focus-grup este utilizată pentru a aborda ambele componente ale acestei dimensiuni, integrând totodată

legătura cu dimensiunea afectiv-atitudinală și variabile generale bio-sociale (ex. gen, vechime în muncă).

Etapa de prognozare reprezintă o prognoză preliminară, bazată pe datele obținute în etapa de diagnostic. Aceasta reflectă rezultatele prin selectarea factorilor care condiționează și au potențial de influență asupra dezvoltării EPJ în Republica Moldova, în cadrul comunității juridice.

Etapa de planificare prezintă ultima etapă a modelului, în care se elaborează strategii și planuri concrete pentru dezvoltarea EPJ. În cadrul lucrării, aceste planuri sunt prezentate sub forma unor recomandări finale, care urmăresc promovarea și consolidarea domeniului. Acestea pot include propuneri legislative, programe de formare și perfecționare a specialiștilor, implementarea de tehnologii noi și alte acțiuni necesare.

Scopul cercetării empirice din acest capitol este de a analiza relația dintre profilul normativ-moral, stările psiho-emoționale și viziunile specialiștilor asupra realității și perspectivei dezvoltării EPJ, pentru definirea dimensiunilor afectiv-atitudinală și contextual-spațială, esențiale în diagnosticarea, prognozarea și formularea previziunilor privind evoluția EPJ în Republica Moldova.

Obiectivele cercetării: 1) selectarea metodelor pentru investigarea profilului normativ-moral și legal (normativitatea morală și atitudinea față de norma de drept), a stărilor psiho-emoționale și a situației actuale din cadrul contextului juridic al EPJ la specialiștii juriști; 2) identificarea și analiza nivelului de normativitate morală la specialiștii juriști, evaluarea atitudinii lor față de norma de drept, pentru construirea unui profil normativ-moral și legal, precum și pentru înțelegerea modului în care aceste aspecte influențează abordarea profesională și percepția asupra EPJ; 3) identificarea și analiza profilului psiho-emoțional al specialiștilor juriști, pentru a înțelege impactul factorilor afectivi asupra atitudinilor profesionale, precum și analiza relației dintre normativitatea morală, atitudinea față de norma de drept și profilul psiho-emoțional, în scopul constituirii dimensiunii afectiv-atitudinale a etapei diagnostice a procesului de previziune; 4) evaluarea percepțiilor și opiniilor exprimate de specialiștii juriști asupra EPJ, pentru a determina măsura în care acestea reflectă contextul actual, provocările și raportarea la profilul normativ-moral și legal; 5) investigarea influenței genului și vechimii în muncă asupra nivelului de normativitate morală, a atitudinii față de norma de drept, a profilului psiho-emoțional și a opiniilor privind contextul și perspectivele EPJ; 6) integrarea rezultatelor obținute în modelul previzional pentru realizarea prognozei dezvoltării EPJ în Republica Moldova.

Ipoteza de bază. Previziunea dezvoltării EPJ în Republica Moldova, manifestată în dimensiunile cognitivă, afectiv-atitudinală și contextual-spațială, este influențată de conținutul reprezentării sociale, de raportul dintre particularitățile profilului normativ-moral și afectiv al specialiștilor, precum și de percepția acestora asupra

contextului actual și perspectivei viitoare, reflectând evoluția și recunoașterea importanței expertizei în justiție și impactul său asupra legalității.

Ipotezele operaționale

1. Se presupune că există o corelație între nivelul de normativitate morală și atitudinea specialiștilor juriști față de norma de drept, variabilele date prezentând, de asemenea, un raport de interdependență cu profilul psiho-emoțional al subiecților.

2. Se presupune că în interacțiunea dintre normativitate morală, atitudinea specialiștilor juriști față de norma de drept și profilul lor psiho-emoțional se constituie dimensiunea subiectivă afectiv-atiudinală a etapei diagnostic, esențială pentru realizarea previziunii privind dezvoltarea EPJ în Republica Moldova.

3. Se presupune că percepțiile și opiniile, exprimate de către specialiștii juriști asupra EPJ, reflectă atât contextul actual și provocările acestuia, cât și perspectivele dezvoltării viitoare ale domeniului. Astfel, aceste opinii pot fi interpretate ca reprezentând o dimensiune subiectivă a contextului și spațiului în cadrul etapei diagnostice a procesului de previziune.

4. Se presupune că nivelul de normativitate morală, atitudinea specialiștilor juriști față de norma de drept, profilul lor psiho-emoțional și opiniile asupra contextului actual și perspectivei viitoare ale EPJ sunt influențate de genul și vechimea în muncă a subiecților.

În cadrul cercetării empirice din capitolul 3 au fost utilizate următoarele metode.

Metode de cercetare a profilului normativ-moral: 1) *Scala de măsurare a normativității morale* din chestionarul de personalitate MJIO-AM; 2) *Scala de măsurare a atitudinii față de norma de drept*, care evaluează diferite tipuri de atitudini față de drept, ca expresie a conștiinței de drept, determinate de (in)toleranța normelor juridice (realism juridic, scepticism juridic, conformism juridic, cinism juridic, fetișizarea normei de drept, infantilism juridic, idealizarea normei de drept și nihilism juridic).

Metode de cercetare a profilului psiho-emoțional: *Scala autoaprecierii stărilor psihice*, utilizată pentru evaluarea anxietății, frustrării, agresivității și rigidității.

Metode de cercetare calitativă: *Metoda Focus Grup*, care a permis sondarea dimensiunii contextual-spațiale, incluzând analiza contextului socio-profesional al subiecților și al statutului EPJ în rândul specialiștilor juriști.

Metode de cercetare statistică. Pentru verificarea ipotezelor operaționale au fost aplicate diverse metode statistice, utilizând soft-ul SPSS: *Testul t-Student* pentru eșantioane independente; *Testul ANOVA-Bonferroni* pentru comparare statistică multiplă; *Testul de corelație Bravais-Pearson*; *Testul de variație Chi-Square* (Friedman test).

Descrierea eșantionului de cercetare a profilului normativ-moral și legal, și a stărilor psiho-emoționale. Eșantionul de specialiști juriști a inclus 417 subiecți care activează în domeniul juridic (Direcția Generală Urmărire Penală a IGP și Consiliul Uniunii Avocaților), aceștia participând și în cadrul cercetării reprezentării sociale a EPJ. Variabilele utilizate pentru cercetarea profilului normativ-moral și a stărilor

psihono-emoționale au fost genul și experiența profesională (vechimea în muncă). Lotul experimental a fost divizat astfel: 1) după gen: 279 de bărbați și 138 de femei; 2) după experiența profesională: subiecți cu experiență de până la 5 ani - 200 de persoane, subiecți cu vechime între 6 și 10 ani - 89 de persoane, subiecți cu experiență de 11 sau mai mulți ani - 128 de persoane.

Descrierea eșantionului de cercetare în cadrul metodei de focus grup. La ședințele de focus grup au participat 46 de specialiști juriști din cadrul Direcției Generale Urmărire Penală a IGP (Chișinău), cu vârsta cuprinsă între 28 și 54 de ani. Eșantionul a fost compus din 35 de bărbați și 11 femei, având o experiență profesională cuprinsă între minimum 6 ani și maximum 32 de ani.

Analiza profilului normativ-moral. Rezultatele cercetării profilului normativ-moral al specialiștilor juriști au relevat următoarele. Specialiștii juriști, în general, manifestă un nivel mediu de normativitate morală, ceea ce sugerează un caracter situațional al acesteia. Integrarea normelor morale și sociale este echilibrată între bărbați și femei, precum și între subiecții cu experiențe profesionale variate. În ceea ce privește normativitatea juridică, determinată de atitudinile față de norma de drept, s-a constatat predominanța realismului juridic, însoțit de tendințe spre idealizarea juridică și o atitudine conformistă față de normele de drept. Niveluri medii de manifestare au fost înregistrate la scalele de conformism juridic, fetișizarea normelor de drept, nihilism juridic și scepticism juridic, în timp ce cinismul și infantilismul juridic au fost puțin manifeste. Compararea statistică în funcție de gen a evidențiat diferențe semnificative la scalele de conformism juridic și scepticism juridic ($p < 0,05$). Bărbații au obținut valori medii mai mari decât femeile, ceea ce indică o tendință mai mare de scepticism și pasivitate față de norma de drept, percepută mai mult ca un instrument profesional. Analiza statistică a manifestării atitudinilor față de norma de drept în funcție de experiența profesională nu a identificat diferențe semnificative.

Profilul atitudinilor față de norma de drept. Pentru a construi un profil al atitudinilor față de norma de drept în rândul actualilor angajați din sistemul juridic din Republica Moldova (specialiști din domeniul urmăririi și investigației penale), s-a calculat corelația dintre variabilele metodei „Atitudini față de normele de drept”. Rezultatele au indicat următoarele corelații pozitive semnificative: realism juridic și conformism juridic ($r = 0,816$, $p < 0,000$); realism juridic și fetișism juridic ($r = 0,669$, $p < 0,000$); realism juridic și idealism juridic ($r = 0,783$, $p < 0,000$). Aceste corelații sugerează că realismul juridic este determinat de un conformism juridic crescut, de fetișizarea normelor de drept și de idealizarea acestora. Cu cât aceste atitudini sunt mai manifeste, cu atât realismul juridic este mai dezvoltat. Pe de altă parte, realismul juridic este influențat negativ de: scepticism juridic ($r = -0,738$, $p < 0,005$), cinism juridic ($r = -0,769$, $p < 0,001$). Astfel, realismul juridic este condiționat de idealismul juridic manifest și de atitudini sceptice și cinice scăzute. De asemenea, corelațiile dintre scepticismul juridic și alte atitudini deformate au evidențiat: scepticism juridic și cinism ($r = 0,818$, $p < 0,000$); scepticism juridic și infantilism

($r=0,809$, $p<0,000$); scepticism juridic și nihilism juridic ($r=0,722$, $p<0,000$). Aceste rezultate arată că, cu cât atitudinile față de norma de drept sunt mai sfidătoare, infantile sau negative, cu atât scepticismul juridic este mai accentuat. Conformismul juridic a corelat pozitiv cu toate scalele atitudinale față de norma de drept. Acesta reflectă o atitudine pasivă, de acceptare automată a normelor de drept, fără o reflecție critică asupra circumstanțelor.

Profilul normativ-legal identificat este complex și slab reliefat. Atitudinile realiste, obiective față de norma de drept, sunt influențate de atitudini deformate precum conformismul, fetișismul și idealismul. Acestea, la rândul lor, pot favoriza dezvoltarea unor atitudini deformate negative față de normele de drept.

Profilul psiho-emoțional. Conform datelor obținute, subiecții prezintă un nivel mediu de manifestare a anxietății, agresivității și rigidității, iar frustrarea se situează la un nivel scăzut. Aceste rezultate sugerează o atitudine realistă față de domeniul de activitate, fără a genera așteptări iluzorii sau nerealiste legate de profesia juridică. Probabil, acest fapt contribuie la minimizarea frustrării în rândul subiecților.

Anxietatea, agresivitatea și rigiditatea sunt stări cu caracter situațional, fiind influențate de circumstanțele specifice. Diferențele constatate între bărbați și femei în manifestarea stărilor psiho-emoționale reflectă impactul stereotipurilor istorico-sociale, persistente în domeniul juridic de-a lungul timpului. Cu toate acestea, analiza statistică nu a confirmat diferențe semnificative între genuri, ceea ce subliniază uniformizarea comportamentelor și conformarea la exigențele și principiile activității din sistemul juridic.

Analiza comparativă în funcție de experiența profesională a relevat diferențe semnificative în manifestarea agresivității, aceasta fiind mai pronunțată la angajații cu experiență profesională avansată comparativ cu cei aflați la începutul carierei.

În concluzie, stările psiho-emoționale ale specialiștilor juriști sunt determinate de factori situaționali, cu tendința generală spre un nivel scăzut. Acest aspect indică abilitatea subiecților de a-și gestiona emoțiile în situații noi sau dificile, găsind modalități eficiente de adaptare. Rezultatele reflectă specificul mediului socio-profesional în care activează aceștia, caracterizat de exigențele și provocările domeniului juridic.

Rezultatele analizei corelației dintre variabilele profilului normativ-moral și psiho-emoțional. Analiza statistică a corelației dintre variabilele profilului normativ-moral și psiho-emoțional a relevat următoarele (Tabelul 4).

Conformismul juridic este influențat de anxietate, frustrare și agresivitate, cu o corelație pozitivă semnificativă ($p<0,05$). Aceste stări pot conduce la o atitudine nu doar de acceptare pasivă, ci și de nepăsare față de normele de drept.

Cinismul juridic este determinat de frustrare și agresivitate (corelație pozitivă, $p<0,05$), stări ce favorizează o atitudine sceptică și îndoielnică față de normele legislative, reflectând posibile mecanisme de apărare psihologică în contextul socio-profesional.

Tabelul 4. Raportul corelațional dintre profilul normativ moral și psiho-emoțional

		Anxietate	Frustrare	Agresivitate	Rigiditate	Normativitate morală
Realism juridic	<i>r</i>	0,008	-0,046	0,090	0,048	0,303*
	<i>p</i>	0,869	0,354	0,067	0,333	0,036
Scepticism juridic	<i>r</i>	0,597*	0,743**	0,091	0,089	-0,612**
	<i>p</i>	0,048	0,000	0,063	0,070	0,000
Conformism juridic	<i>r</i>	0,644**	0,674**	0,626*	0,074	-0,441**
	<i>p</i>	0,003	0,000	0,010	0,129	0,004
Cinism juridic	<i>r</i>	0,060	0,717**	0,608*	0,078	-0,624**
	<i>p</i>	0,222	0,000	0,028	0,111	0,000
Fetișism juridic	<i>r</i>	0,048	0,045	0,033	0,602*	-0,092
	<i>p</i>	0,328	0,360	0,501	0,037	0,060
Infantilism juridic	<i>r</i>	0,641**	0,742**	0,604*	0,089	-0,501**
	<i>p</i>	0,004	0,000	0,034	0,068	0,000
Idealism juridic	<i>r</i>	0,012	-0,063	0,074	0,044	0,011
	<i>p</i>	0,803	0,203	0,130	0,369	0,818
Nihilism juridic	<i>r</i>	0,715**	0,769**	0,708**	0,752**	-0,594**
	<i>p</i>	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000
Normativitate morală	<i>r</i>	-0,671**	-0,745**	-0,723**	-0,899**	
	<i>p</i>	0,000	0,000	0,000	0,000	

r - coeficient de corelație, *p* - prag de semnificație statistică

Fetișismul juridic este influențat de rigiditate ($r=0,602$, $p<0,05$), caracterizată prin încăpățănare și principialitate, trăsături ce pot constitui baza unei idolatrizări excesive a normei de drept.

Infantilismul juridic este asociat cu anxietate, frustrare și agresivitate manifeste (corelație pozitivă, $p<0,05$), indicând o lipsă de maturitate în abordarea normelor juridice.

Nihilismul juridic este influențat de toate cele patru stări – anxietate, frustrare, agresivitate și rigiditate (corelație pozitivă, $p<0,05$), ceea ce poate favoriza respingerea normelor de drept și negarea valorii acestora.

Stările psiho-emoționale negative, cum ar fi anxietatea, frustrarea și agresivitatea, pot afecta gândirea critică, generând o disociere de atitudinile adecvate față de mediul social și profesional. În acest context, încrederea în normele juridice poate fi subminată, ceea ce influențează negativ relația dintre individ și normele de drept.

Cu privire la relația dintre atitudinea față de norma de drept și normativitatea morală (Tabelul 4), s-a constatat că fetișizarea normei juridice și idealizarea normei de drept nu sunt influențate de normativitatea morală. Totuși, s-a identificat o corelație pozitivă între normativitatea morală și realismul juridic ($r=0,403$, $p<0,036$), indicând faptul că socializarea și conștiința de drept se sprijină reciproc, contribuind la un raport echilibrat necesar pentru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și a altor norme și reglementări legislative din Republica Moldova.

De asemenea, au fost identificate mai multe corelații negative între normativitatea morală și scalele de normativitate juridică: scepticism juridic, conformism juridic,

cinism juridic, infantilism juridic și nihilism juridic ($p < 0,05$). Aceste relații sugerează că sfidarea normelor morale și sociale, precum și dificultățile de socializare, pot conduce la o atitudine critică și neîncrezătoare față de norma de drept. Astfel, ignoranța normelor de drept, lipsa de interes față de sistemul juridic, desconsiderarea sau sfidarea acestora și manipularea voinței altora sunt reflectate de subiecții care manifestă cinism juridic. Aceștia tind să aibă o atitudine similară față de normele morale vehiculate în societate.

Analiza corelației dintre normativitatea morală și stările psiho-emoționale a evidențiat relații semnificative din punct de vedere statistic între scale. S-au identificat corelații negative între normativitatea morală și anxietate, frustrare, agresivitate și rigiditate ($p < 0,05$). Aceste rezultate sugerează că problemele și dificultățile întâmpinate, tensiunile interioare, sentimentul de pierdere sau confruntarea cu bariere în atingerea obiectivelor, reducerea contactelor sociale, furia latentă exprimată prin comportamente de respingere a celorlalți și alte manifestări ale tulburărilor afective pot conduce la demoralizare și diminuarea atitudinilor valorice.

Concluzionăm că, pe măsură ce stările psiho-emoționale negative se intensifică, aderența la normativitatea morală scade. În acest context, persoana întâmpină dificultăți mai mari de integrare în colectiv sau societate, confruntă conflicte, manifestă o tendință crescută spre izolare și dovedește o capacitate redusă de comunicare.

Analiza datelor obținute prin metoda *focus group* și analiza statistică Chi-Square a evidențiat că participanții au cunoștințe generale „suficiente/bune” despre EPJ, dobândite în cadrul studiilor și experienței profesionale. Rezultatele au arătat că specialiștii recunosc EPJ ca o procedură de expertiză ce oferă informații specializate în domeniul psihologic, menționând că au apelat cel puțin o dată la acest serviciu în activitatea profesională, în special în cazurile care implică minori (victime, infractori, martori), dar și în dosarele de viol sau omor comise în stare de afect.

Informațiile colectate în ședințele de *focus group* au evidențiat clar problemele actuale ale procedurii EPJ în Republica Moldova, subliniind necesitatea unor acțiuni de dezvoltare. Printre principalele deficiențe identificate se numără: lipsa specialiștilor experți psihologi, absența unui regulament privind realizarea EPJ și activitatea experților psihologi.

Analiza Chi-Square a variat scorurile privind cunoștințele, frecvența utilizării, disponibilitatea în prezent și perspectivele de viitor ale EPJ, în funcție de gen, experiență profesională, normativitate morală și realism juridic. Rezultatele au arătat că bărbații sunt mai deschiși către EPJ, apelează mai frecvent la serviciile unui expert psiholog în activitatea juridică și manifestă o atitudine pozitivă atât față de posibilitatea de a dispune EPJ în prezent, cât și față de consolidarea acesteia în viitor.

Experiența profesională este, de asemenea, un indicator semnificativ, relevând influențele socio-economice asupra activităților judiciare din instituțiile de stat. Subiecții cu vechime profesională medie (6-15 ani) au o atitudine mai pozitivă și optimistă față de EPJ, considerând-o utilă în prezent și promițătoare pentru viitor. În schimb, cei

cu experiență profesională îndelungată (16-32 ani) manifestă o atitudine mai rigidă și sceptică față de această procedură.

Normativitatea morală a fost identificată ca o condiție esențială pentru dezvoltarea armonioasă și progresivă a EPJ, fiind interdependentă cu cunoștințele, frecvența utilizării, disponibilitatea în prezent și consolidarea viitoare a acesteia. De asemenea, realismul juridic s-a dovedit a fi o variabilă importantă, influențând deschiderea spre acumularea de cunoștințe, atitudinea pozitivă față de EPJ și disponibilitatea de a utiliza serviciile unui expert psiholog judiciar.

Ipotezele operaționale privind stabilirea și confirmarea dimensiunilor afectiv-atitudinală și contextual-spațială, precum și influența perspectivei de gen și a experienței profesionale în cadrul etapei de diagnostic, au fost confirmate integral, cu excepția celei de-a patra, care s-a confirmat parțial.

Pe baza rezultatelor experimentale obținute în etapa de diagnostic, care au inclus cercetarea reprezentării sociale a EPJ, analiza profilului normativ-moral și legal, evaluarea stărilor psiho-emoționale ale specialiștilor juriști și examinarea contextului socio-profesional al EPJ determinat de aceștia, s-au obținut următoarele date (Figura 3).

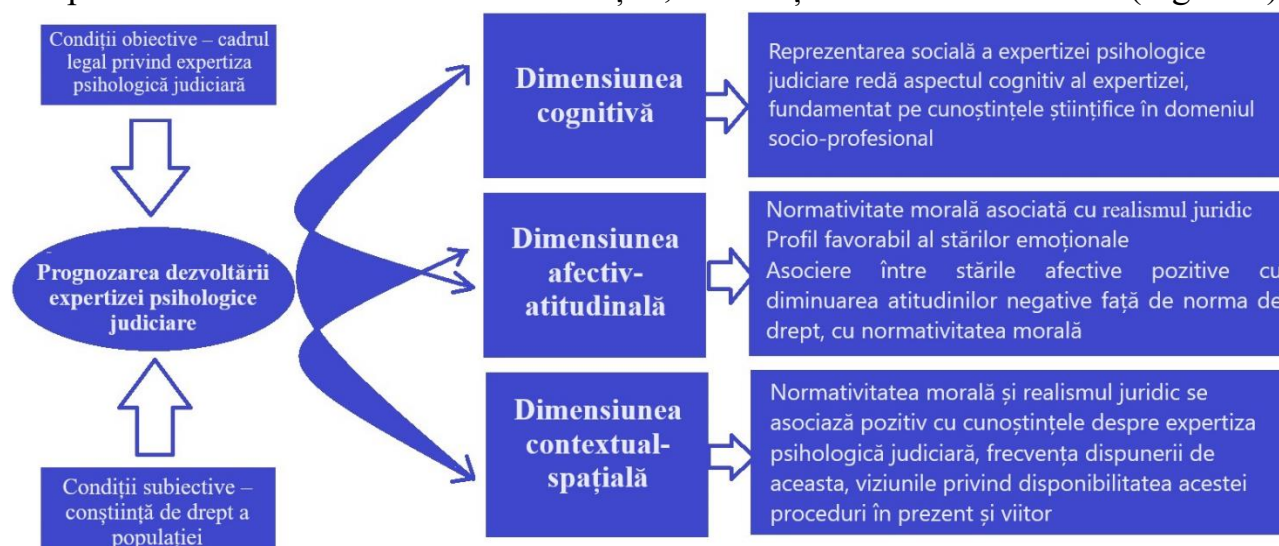

Figura 3. Etapa de prognozare a previziunii privind dezvoltarea EPJ în Republica Moldova

Dimensiunea cognitivă a etapei de diagnostic, definită prin rezultatele privind reprezentarea socială a EPJ, a evidențiat că EPJ este percepută din perspectivă cognitivă ca fiind fundamentată pe cunoștințe științifice relevante domeniului socio-profesional.

Dimensiunea afectiv-atitudinală a sugerat următoarele condiții pentru dezvoltarea EPJ: 1) raport pozitiv între normativitatea morală și realismul juridic, indicând o atitudine favorabilă față de normele de drept; 2) un profil psiho-emoțional favorabil, caracterizat de niveluri scăzute și adaptative ale anxietății, agresivității, frustrării și rigidității la specialiștii juriști; 3) asocierea stărilor emoționale pozitive cu diminuarea

atitudinilor negative față de norma de drept; 4) relația inversă între normativitatea morală și stările emoționale negative, care pot influența negativ integrarea normelor sociale de către individ.

Dimensiunea contextual-spațială a evidențiat condiția de asociere pozitivă între normativitatea morală (integrarea normelor morale-sociale), realismul juridic (atitudine pozitivă față de norma de drept) și variabilele actuale: cunoștințele specialiștilor despre EPJ, frecvența dispunerii procedurii de EPJ, precum și viziunile asupra disponibilității și consolidării acesteia în prezent și viitor.

În acest context, putem concluziona că prognozarea dezvoltării EPJ include atât *condiții obiective*, determinate de cadrul legal existent, care este asigurat în prezent doar prin practica generală de expertiză judiciară (reglementarea normativă și legislativă a activității psihologice fiind încă în proces de aprobare), cât și *condiții subiective*, influențate de conștiința de drept (integrarea pozitivă a normelor de drept) a populației în general și a specialiștilor juriști în particular.

Ipoteza experimentală de bază, conform căreia s-a presupus că previziunea dezvoltării EPJ în Republica Moldova, manifestată prin dimensiunile cognitivă, afectiv-atitudinală și contextual-spațială, este influențată de conținutul reprezentării sociale, de raportul dintre particularitățile profilului normativ-moral și afectiv al specialiștilor, precum și de percepția acestora asupra contextului actual și perspectivelor viitoare, s-a confirmat. Aceste previziuni reflectă evoluția și recunoașterea importanței EPJ în justiție, evidențiind impactul semnificativ al acestei proceduri asupra asigurării legalității și îmbunătățirii procesului judiciar.

În cadrul etapei de prognozare, s-au stabilit premisele pentru dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, determinate de interacțiunea permanentă și complementară dintre condițiile obiective și subiective ale dezvoltării acestei proceduri.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În conformitate cu tema, scopul, ipotezele și obiectivele cercetării au fost obținute următoarele rezultate științifice.

1. Analiza literaturii de specialitate internațională și națională referitoare la conceptul de reprezentare socială a evidențiat că aceasta este un construct social complex și valoros pentru studierea fenomenelor și obiectelor sociale [54, p. 265; 60, p. 300]. Reprezentarea socială reflectă realitatea socială a unui grup sau colectivități, fiind determinată de particularitățile de interacțiune și coabitare din cadrul acestora [56, p. 284]. Ea ia naștere odată cu apariția obiectului social, parcurgând etapele de ajustare și dezvoltare a cunoștințelor despre obiect, adoptarea atitudinilor prin filtrul afectiv și, în final, integrarea și poziționarea acestuia în spațiul individual și comunitar (subcap. 1.1). În această lucrare, reprezentarea socială este o variabilă centrală, reprezentând o platformă ce redă realitățile socio-individuale legate de obiect și dinamica dezvoltării acestuia în societate [50, p. 68].

2. Conceptul de previziune utilizat în lucrare a fost unul combinat, integrând

caracteristicile reprezentării sociale, în special funcția de anticipare la nivel cognitiv, afectiv și comportamental, și practicile din domeniul socio-economic, unde studiile previzionale sunt frecvent aplicate. Previziunea este definită ca o deducere sau presupunere privind un obiect sau produs social – în acest caz, „EPJ” – bazată pe analiza dinamicii trecut-prezent a EPJ (diagnostic: poziția generală și circumstanțele specifice, precum contextul și beneficiarii), incluzând proceduri de prognozare și planificare pentru îmbunătățirea și dezvoltarea sa (subcap. 1.2).

3. Obiectul reprezentării sociale în această lucrare este EPJ, o procedură juridică relativ nouă în Republica Moldova, ce implică aplicarea cunoștințelor psihologice în domeniul legal. EPJ integrează cunoștințe științifico-practice, responsabilitate, standarde etice din două domenii (psihologie/drept) și este extrem de utilă în procesele judiciare, răspunzând la întrebări specializate, dificil de abordat fără o bază științifică. În prezent, EPJ se află la o etapă incipientă în sistemul moldovenesc de drept, confrunându-se cu neîncredere și rezistență, aspecte care au motivat cercetarea privind reprezentarea socială, perspectivele și previziunile de dezvoltare ale acestei proceduri în societatea noastră (subcap. 1.3) [50, p. 68].

4. Investigarea reprezentării sociale a EPJ în rândul specialiștilor juriști, comparativ cu cea a studenților Facultății de Drept, a evidențiat conținuturi bazate pe cunoștințele științifice și practice ale comunității juridice. Studenții au manifestat o percepție generală, influențată de cunoștințele acumulate la studii, dar și de atitudini sceptice și negative față de expertiză (ex. înșelătorie, minciună) (subcap. 2.2.). Specialiștii, având experiență practică directă, au identificat aspecte legate de practica judiciară generală și particulară, subliniind probleme precum tergiversarea, lipsa de specialiști și confuzia între psihologie și psihiatrie (necunoaștere, psihiatrie, examinare medicală) (subcap. 2.3.). Structura reprezentării sociale a EPJ, în ambele cazuri, este influențată de cunoștințele dobândite în timpul studiilor, de informațiile din mass-media și de experiențele din activitatea juridică (subcap. 2.4.) [50, p. 78-79, 53, p. 227-228].

5. Modelul previzional pentru dezvoltarea EPJ în Republica Moldova este structurat în trei etape esențiale: diagnostic, prognozare și planificare (subcap. 3.1.), etapa de diagnostic fiind fundamentată pe trei dimensiuni: cognitivă, afectiv-atitudinală și contextual-spațială (subcap. 3.2.-3.4.) [50, p. 79, 51, p. 299, 53, p. 228, 59, p. 205]. Dimensiunea cognitivă reflectă conținutul reprezentării sociale a EPJ în comunitatea juridică, dimensiunea afectiv-atitudinală surprinde profilul normativ-moral și legal al acestui grup profesional, iar dimensiunea contextual-spațială evidențiază integrarea EPJ în practica profesională în raport cu normele etico-legale. Prin integrarea acestor dimensiuni, modelul oferă o perspectivă clară asupra dezvoltării EPJ. Prognozarea rezultă din armonizarea condițiilor obiective, oferite de cadrul legal interdisciplinar (drept-psihologie), cu cele subiective, manifestate în conștiința de drept a populației. Dimensiunea cognitivă contribuie prin cunoștințele care obiectivează reprezentarea socială a EPJ la nivel național,

dimensiunea afectiv-atiudinală susține dezvoltarea prin corelarea pozitivă dintre normativitatea morală și realismul juridic, iar dimensiunea contextual-spațială definește evoluția EPJ prin asocierea favorabilă dintre cunoștințe, frecvența utilizării și percepțiile asupra accesibilității acesteia în prezent și viitor (subcap. 3.4.).

Pe baza constatărilor cercetării, propunem următoarele **recomandări practice** pentru dezvoltarea și consolidarea EPJ în Republica Moldova:

1. Promovarea colaborării interdisciplinare între experți psihologi și specialiști juriști prin traininguri, focus-grupuri și workshopuri, pentru a sensibiliza profesioniștii juridici asupra noțiunii de EPJ și a particularităților acesteia.

2. Elaborarea unui ghid practic pentru judecători, procurori, ofițeri de urmărire penală și alți agenți judiciari, care să includă detalii despre procedura EPJ, modelele de întrebări pentru expert și racordarea acestora la legislația națională, dezvoltat cu implicarea experților și în conformitate cu bunele practici internaționale.

3. Crearea unui ghid deontologic pentru experții psihologi judiciari, armonizat cu codul de etică al experților judiciari și viitoarea Lege a psihologului, pentru a clarifica drepturile, competențele și responsabilitățile acestora, inclusiv recomandări pentru structura raportului de expertiză.

4. Prioritizarea dezvoltării EPJ de către Ministerul Justiției și Centrul Național de Expertize Judiciare, prin soluții practice pentru îmbunătățirea activității și crearea unei platforme favorabile consolidării domeniului.

5. Organizarea reuniunii profesionale a experților psihologi judiciari din Republica Moldova și facilitarea colaborării internaționale pentru schimbul de bune practici și implementarea standardelor globale.

6. Adaptarea curriculei universitare pentru programele de licență în drept și psihologie, integrând noțiuni despre psihologie juridică și EPJ, pentru uniformizarea și îmbogățirea pregătirii viitorilor profesioniști.

7. Dezvoltarea programelor de formare continuă pentru psihologi și juriști, incluzând module dedicate EPJ, pentru actualizarea și extinderea cunoștințelor în acest domeniu interdisciplinar.

8. Stimularea cercetării aplicative și fundamentale în domeniul EPJ prin proiecte naționale și internaționale, pentru îmbunătățirea procedurilor și a aplicabilității acestora în sistemul juridic din Republica Moldova.

Direcții viitoare de cercetare. Continuarea cercetărilor vizează extinderea investigațiilor către alte categorii populaționale, precum populația generală, psihologii judiciari și psihologii din penitenciare, pentru a obține o perspectivă mai amplă asupra reprezentării sociale a EPJ și a completa rezultatele actuale.

O direcție importantă o reprezintă realizarea unui studiu comparativ între reprezentarea socială a EPJ în Republica Moldova și România, având în vedere experiența

mai vastă a specialiștilor români în implementarea procedurii. Acest demers ar facilita identificarea bunelor practici și adaptarea lor în sistemul juridic moldovenesc.

De asemenea, este esențială studierea longitudinală a reprezentării sociale a EPJ, analizând dinamica acesteia după un interval de 10 ani. O astfel de cercetare ar evidenția schimbările în percepții și practici, reflectând impactul intervențiilor, politicilor publice și schimbărilor legislative asupra dezvoltării EPJ în Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. ANGHELACHE, C. et al. Metode și tehnici de elaborare a previziunilor. In: *Revista Română de Statistică – Supliment* nr. 4, 2017, pp. 15-25. ISSN: 2359-8972 [citat 10.01.2024]. Disponibil: https://www.revistadestatistica.ro/supliment/wp-content/uploads/2017/04/rrss_04_2017_site_A2_ro.pdf
2. BUTOI, T. *Psihologie judiciară. Curs universitar: abordări teoretice și practice*. București: Editura Trei, 2012. 548 p. ISBN: 978-973-707-712-7.
3. CAZACU, D. *Reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova*. Teză de doctor în psihologie, CZU: 316.353.2(478)(043.03), 511.03 – Psihologie socială, Chișinău, IȘE, 2018. 235 p.
4. COJOCARU, N. Clasificarea reprezentărilor sociale: câteva reflecții și dezbateri teoretice. In: *Current Affairs and Perspectives in Psychological Research: International conference of applied psychology*, Ed. 2, 29-30 noiembrie 2022, Chisinau. Chișinău, Republic of Moldova: CEP USM, 2022, Ediția 2, pp. 37-46. [citat 12.10.2023]. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7350489>
5. COJOCARU, N., GUȚU, O. Reprezentări sociale, practici profesionale și schimbări organizaționale. In: *Univers Pedagogic*, 2022, nr. 4(76), pp. 86-90. ISSN 1811-5470. [citat 10.12.2023]. <https://doi.org/10.52387/1811-5470.2022.4.15>
6. CURELARU, M. *Reprezentarea socială*. Pref. de A. Niculau. Ed. a 2-a rev. Iași: Polirom, 2006. 235 p. ISBN 978-973-460-302-2.
7. DOLEA, I., GHERASIM, S., ZAHARIA, V. *Expertiza psihologică judiciară a victimelor torturii în Republica Moldova*. Studiu. Chișinău: Cartea Juridică, 2015. 90 p. ISBN: 978-9975-3003-8-41039919107
8. HOTĂRÂRE Nr. 195 din 24-03-2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare. Publicat: 07-04-2017 în *Monitorul Oficial* Nr. 109-118 art. 274. MODIFICAT HG621 din 11.12.19, MO367-377/13.12.19 art.952, în vigoare 13.12.19. [citat 10.07.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119445&lang=ro
9. LEGE Nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar. Publicat: 10.06.2016 în *Monitorul Oficial* Nr. 157-162, art. nr. 316. Data intrării în vigoare: 10.12.2016 [citat 10.07.2023]. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/365259/>
10. MEDAK, V., VE HAR, P. *Armonizarea legislației ca element cheie pentru succesul procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană*. Chișinău: Arc, 2022. 167 p. ISBN 978-9975-0-0654-5.
11. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. *Registrul de stat al experților judiciari*. Extras din Registrul de stat al experților judiciari, actualizat la 25.01.2024. [citat 2.02.2024]. Disponibil: <https://www.justice.gov.md/ro/content/registrul-de-stat-al-expertilor-judiciari>
12. MOSCOVICI, S. *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994.
13. NECULAU, A (coord.). *Psihologia câmpului social: reprezentările sociale*. Iași: Polirom, 1997, 248 p. ISBN: 973-683-016-0.

14. NEGURĂ I., CURELARU M., CRISTEA M. Relația dintre contextul social și reprezentările sociale ale Uniunii Europene în Republica Moldova și România. In: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*, 2011, nr. 22, Chișinău: UPS „Ion Creangă”, pp. 79-86. ISSN 1857-0224.
15. NEGURĂ, I. Tratat despre reprezentările sociale care fabrică zei. In: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*, 2017, nr. 3(48), pp. 89-95. ISSN 1857-0224.
16. POPESCU, M. *Reprezentarea socială a muncii la cadrele didactice din învățământul primar*. Teză de doctor în psihologie, specialitatea 511.02 – psihologia dezvoltării și psihologia educațională. C.Z.U.: 37.015.3(043.3), Chișinău, UPS „Ion Creangă”, 2016. 274 p.
17. RÎJICOVA, S. Expertiza psihologică judiciară în cadrul sistemului judiciar. In: *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău, 2005, pp. 118-136. ISBN: 9975-9848-8-6.
18. RÎJICOVA, S. Impactul expertizei psihologice asupra activității sistemului judiciar. In: *Revista de științe penale*, 2005, Anul I, pp. 144-150. ISSN: 1812-3392.
19. ROBU, V., SANDOVICI, A. Reprezentarea socială a sexualității în rândul adolescenților. In: *Revista de Psihologie a Academiei României*, Seria noua, vol. 58, nr.2, 2012, pp.117-132, ISSN 0034-8759. [citat 6.05.2022]. Disponibil: www.ipsihologie.ro/index.php/revistadepsihologie/numere-publicate
20. RUSNAC, S. *Psihodiagnostic și expertiză psihologică în justiția penală și civilă: Suport de curs=Психодиагностика и судебно-психологическая экспертиза в уголовном и гражданском судопроизводстве: учебное пособие для вузов*. ULIM, FȘSE, Catedra Psihologie și Științe ale Educației, Chișinău, S. n., 2022 (Print-Caro), 200/212 p. ISBN 978-9975-56-985-9.
21. RUSNAC, S. *Psihologie juridica*. Suport de curs. Ediția a 3-a revăzută și completată. Chișinău: Print-Caro, 2021. 288 p.
22. RUSNAC, S. Reprezentarea sociala a satisfactiei de viata a cadrelor didactice universitare. In: *The contemporary issues of the socio-humanistic sciences: in the context of mentality's transformation*, Ed. 7, 8-9 decembrie 2016, Chișinău. Chișinău, 2017: "Print-Caro" SRL, 2016, Ediția 7, pp. 217-229. ISBN 978-9975-108-27-0. [citat 14.06.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/100426
23. ȘLEAHTIȚCHI, M. *Panopticum: Tehnici speciale de pătrundere în adâncul reprezentărilor sociale*. Iași: Junimea, 2018. 373 p. ISBN 978-973-37-2168-0.
24. ȘLEAHTIȚCHI, M. *Tratat de analiză structurală a reprezentărilor sociale*. Chișinău: Știința, 2016, 224 p. ISBN 978-9975-85-056-8.
25. БОВИНА, И. Б. Стратегии исследования социальных представлений. В: *Социологический журнал*. № 3, 2011. с. 5-23. [citat 10.10.2021]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategii-issledovaniya-sotsialnyh-predstavleniy>.
26. ВАСИЛЬЕВ, В. Л. *Юридическая психология: Учебник для вузов*. 6-е издание. СПб.: Питер, 2009. 608 стр. ISBN 978-5-469-01339-6 (501-550).
27. ГИМРАНОВ, Р.Ф., АМИНЕВ, Ф.Г. Становление и развитие теории и практики производства судебно-психологической экспертизы в отношении несовершеннолетних обвиняемых. В: *Юридические науки*. Международный научно-исследовательский журнал, Выпуск № 04 (94) Апрель 2020, Стр. 75-77, Часть 2. ISSN 2227-6017 <https://doi.org/10.23670/IRJ.2020.94.4.038> [citat 12.07.2023]. Disponibil: <https://research-journal.org/law/stanovlenie-i-razvitie-teorii-i-praktiki-proizvodstva-sudebno-psixologicheskoy-ekspertizy-v-otnoshenii-nesovershennoletnix-obvinyaemyx/>
28. ЕМЕЛЬЯНОВА, Т.П. *Конструирование социальных представлений в условиях трансформации Российского общества*. М.: Институт психологии РАН, 2006. 537 стр., ISBN: 5-9270-0083-5.
29. ЕНИКЕЕВ, М. И. *Юридическая психология*. М.: Издательство НОРМА, 2003. — 256 с. ISBN 5-89123-550-1.

30. ЗАХАРОВ, К. В. *Методы исследования социальных представлений в Украине: обзор и перспективы*. (2013) [citat 12.07.2021]. Disponibil: <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&hl=en&q=related:GxxV2H3DQg0J:scholar.google.com/>
31. КОЧЕНОВ, М. *Судебно-психологическая экспертиза: теория и практика*. Избранные труды. Москва: Генезис, 2010 г. 352 стр. ISBN: 978-5-98563-233-0.
32. САФУАНОВ, Ф.С. *Судебно-психологическая экспертиза в уголовном процессе: Научно-практическое пособие*. М.: Гардарика, Смысл, 1998, 192 с. ISBN: 5-7762-0039-3/5-89357-031-6.
33. ЧУФАРОВСКИЙ, Ю.В. *Юридическая психология*. Учебное пособие. М.: Право и Закон, 1997, 320 с. ISBN: 5-7858-0019-5.
34. ABRIC, J.-C. Central System, Peripheral System: their Functions and Roles in the Dynamics of Social Representation. In: *Papers on Social Representations*, 1993, 2(2), pp. 75–78. ISSN: 18193978, 10215573
35. ABRIC, J.-C. La recherche du noyau central et de la zone muette des représentations sociales. In: *Méthode d'étude des représentations sociales*. J.-C. Abric (dir.). Ramonville-Saint-Agne: Éres, 2003, p. 59-80. ISBN-10: 2749201233.
36. ARCHER, R. P., BUFFINGTON-VOLLUM, J. K., STREDNY, R. V., & HANDEL, R. W. A survey of psychological test use patterns among forensic psychologists. In: *Journal of Personality Assessment*, 87, August, 2006, pp. 84-94. [citat 14.07.2023]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/6928742_A_Survey_of_Psychological_Test_Use_Patterns_Among_Forensic_Psychologists
37. BOURICHE, B. Social Representations as Cognitive-Emotional Processes: An Integrative Approach Proposal. In: *Papers on Social Representations*, Volume 31, Issue 2, pages 10.1-10.25 (2022). ISSN : 1021-5573. [citat 20.01.2023]. Disponibil: <https://psr.iscte-iul.pt/index.php/PSR/article/view/575>
38. FLAMENT, C. Aspects périphériques des représentations sociales. In: C. Guimelli (Ed.). *Structures et transformations des représentations sociales*. Neuchâtel, Paris: Delachaux et Niestlé, 1994, pp. 85-118. ISBN: 2603009451, 9782603009451.
39. FLICK, U., FOSTER, J., CAILLAUD, S. Researching social representations. In: *The Cambridge Handbook of Social Representations*. Sammut G., Andreouli E., Gaskell G., Valsiner J. (eds.), Cambridge University Press, 2015, (480 p.) pp. 64-78. ISBN: 978-1-107-04200-1.
40. GRISSO, T. *Revisiting the Future of Forensic Psychological Assessment: A 20-Year Check-Up*. [citat 18.07.2023]. Disponibil: <https://aafpforensic.org/wp-content/uploads/2019/01/Grisso.pdf>
41. GUIMELLI, Ch. Concerning the Structure of Social Representations. In: *Papers on Social Representations*, vol. 2 (2), 1993, pp. 85-92.
42. JODELET, D. *Les représentations sociales*. Paris: PUF, 2003. 454 p. ISBN: 978-2-13-053765-6.
43. MOLINER, P. De la théorie du Noyau Central à la théorie du Noyau Matrice. In: *Papers on Social Representations*, 2016, Volume 26, Issue 2, pages 3.1-3.13. ISSN: 1021-5573.
44. MOSCOVICI, S. *La psychanalyse. Son image et son public*. Paris: PUF, 1976. 512 p. ISBN-3:978-2130339489.
45. MOSCOVICI, S. *On social representations*. In: J.P. Forgas (Ed.). *Social cognition: perspectives on everyday understanding*. London: Academic Press, 1981, pp. 181-209. ISBN-13: 978-0122635601.
46. RATEAU, P., LO MONACO, G. La théorie des représentations sociales: orientations conceptuelles, champs d'applications et méthodes. In : *Revista CES Psicología*, Volumen 3, Numero 1, Enero-Junio 2013, pp.1-21. ISSN: 2011-3080. [citat 18.02.2023]. Disponibil: http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2011-30802013000100002

47. SAMMUT, G., ANDREOULI, E., GASKELL, G., VALSINER, J. Social representations: a revolutionary paradigm? In: *The Cambridge Handbook of Social Representations*. Sammut G., Andreouli E., Gaskell G., Valsiner J. (eds.), Cambridge University Press, 2015, (480 p.) pp. 3-11. ISBN: 978-1-107-04200-1. [citat 20.01.2023]. Disponibil: www.cambridge.org/9781107042001
48. VERGÈS, P. L'évocation de l'argent : une méthode pour la définition du noyau central d'une représentation. In: *Bulletin de psychologie* : Nouvelles voies en psychologie sociale, tome 45 n°405, Revue semestrielle, janvier-février 1992. pp. 203-209. [citat 10.01.2023]. Disponibil: www.persee.fr/doc/bupsy_0007-4403_1992_num_45_405_14128

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste din străinătate recunoscute

1. MELENTIEVA, A. Social representation in the 21st century. In: *BPI, Bulletin of Integrative Psychiatry*, September 2018, Year XXIV, No 3(78), Iași: „Socola” Institute of Psychiatry, Romania, p. 99-106. ISSN: 1453-7257.

Articole în reviste științifice categoria B

2. MELENTIEVA, A. Peculiarities of social representation of the forensic psychological expertise. În: *Psihologie*. Revista științifico-practică, vol. 43, nr. 2, 2023, p. 67-79. ISSN: 2537-6276.
3. MELENTIEVA, A. Particularitățile psiho-emoționale ale angajaților din domeniul ocrotirii normelor de drept. In: *EcoSoEn*, Scientific Journal, Year 6, Nr.1/2023, p. 139-144. ISSN: 2587-344X.
4. MELENTIEVA, A. URSACHI, E. Reprezentarea socială a profesiei de militar și a acțiunilor militare. In: *EcoSoEn*, Scientific Journal, Year 5, nr. 1-2/2022, Chișinău, ULIM, 2022. p.188-195. ISSN :2587-344X.
5. RUSNAC, Sv., MELENTIEVA, A. Social representation of forensic psychological expertise. In: *EcoSoEn*, Scientific Journal, Year 3, nr. 1/2 (3), Chișinău, 2020, p. 223-228. ISSN: 2587-344X.
6. MELENTIEVA, A. Social representation in exploring social phenomena. *INTERTEXT* nr. 3/4 (29/40), 10th year, Chișinău: ULIM, 2016. pp. 265-270. ISSN: 1857-3711.
7. MELENTIEVA, A., DRAGOȘ, V. The concepts of legal psychology vs forensic psychology and their interpretative translation. In: *INTERTEXT* nr. 1/2 (37/38), anul 10, 2016. Chișinău: ULIM, 2016, p. 248-252. ISSN: 1857-371.
8. MELENTIEVA, A. Social representations: valencies of human reality. In: *INTERTEXT* nr. 3/4 (35/36), 9th year, Chișinău: ULIM, 2015. p. 284-290. ISSN: 1857-3711.

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

9. SORBALA, M., MELENTIEVA, A. Psychological Aspects in the Assessment of the Crime Scene Statements. In: *EIRP Proceedings* (materials of the International Conference on European Integration - Realities and Perspectives, 2023), Legal and Administrative Sciences in the New Millennium. Vol. 18 No. 1 (2023), Galați, Romania, p. 57-68. ISSN: 2069-9344.
10. MELENTIEVA, A. Present position of the forensic psychological expertise in the Republic of Moldova. In: *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. 16 черв. 2023 р., Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. 181 с. с. 76-78. ISBN: 978-966-981-795-2.

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

11. MELENTIEVA, A. Relation between moral and legal normativity in workers from legal field. In: *Development Through Research and Innovation*: - 2023, Ed. 4, 25 august 2023, Chișinău. Chișinău: Print-Caro SRL, 2023, Ediția 4, pp. 205-217. ISBN: 978-9975-180-02-3.
12. MELENTIEVA, A. Avansarea conceptului de reprezentare socială în cadrul științific internațional. In: *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane în contextul transformării de mentalități*. Ediția 7, 2017, Chișinău: Print-Caro, p. 299-304. ISBN: 978-9975-108-27-0.

ADNOTARE

Melentieva Aliona, Reprezentarea socială și previziuni privind dezvoltarea expertizei psihologice judiciare în Republica Moldova, teză de doctor în psihologie, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 181 de titluri, 8 anexe, 141 de pagini text de bază, 39 de figuri, 34 de tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: reprezentarea socială, expertiza psihologică judiciară, previziune, dimensiune cognitivă, dimensiune afectiv-atitudinală, dimensiune contextual-spațială.

Scopul lucrării constă în analiza reprezentării sociale a EPJ în comunitatea juridică din Republica Moldova, evidențiind influența acesteia asupra perspectivelor de evoluție a domeniului și evaluând gradul de conștientizare a necesității de îmbunătățire și dezvoltare, prin prisma dimensiunilor cognitive, atitudinal-afectivă și contextual-spațială ale previziunii.

Obiectivele cercetării constau în analizarea literaturii de specialitate internaționale și naționale pentru definirea și caracterizarea conceptului de reprezentare socială și a EPJ; investigarea reprezentării sociale a EPJ în rândul specialiștilor juriști comparativ cu studenții facultății de drept; dezvoltarea unui model conceptual al previziunii privind evoluția EPJ în Republica Moldova prin integrarea dimensiunilor cognitive, atitudinal-afectivă și contextual-spațială; identificarea și aplicarea instrumentelor necesare pentru evaluarea acestor dimensiuni ale previziunii; elaborarea recomandărilor practice pentru îmbunătățirea și dezvoltarea EPJ în Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute constau în elaborarea unui model previzional inovator pentru dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, care integrează perspectivele trecutului, prezentului și viitorului, atât în contextul specific al aplicabilității, cât și în cel general al spațiului juridic moldovenesc, creând o bază solidă pentru explorarea și dezvoltarea unei proceduri insuficient valorificate și contribuind semnificativ la consolidarea și eficientizarea expertizei în sistemul de drept național.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante rezidă în elaborarea modelului conceptual previzional pentru dezvoltarea EPJ în Republica Moldova, integrând etape și dimensiuni esențiale ale procesului de previziune, fapt ce a condus la clarificarea evoluției expertizei psihologice judiciare la nivel național și la identificarea necesităților și lacunelor din aplicabilitatea acesteia, oferind astfel o bază conceptuală pentru optimizarea utilizării EPJ în sistemul juridic și direcționând viitoarele intervenții strategice și praxiologice.

Semnificația teoretică a cercetării constă în completarea și aprofundarea analizei reprezentării sociale, evidențiind rolul acesteia în investigarea realității sociale, caracterizată de experiențe cotidiene unice și interacțiuni complexe în cadrul societății. De asemenea, cercetarea contribuie la îmbogățirea cunoștințelor științifice naționale și internaționale, oferind o analiză detaliată a situației actuale privind expertiza psihologică judiciară, subliniind necesitatea consolidării și dezvoltării acestei proceduri în contextul legislativ și praxiologic din Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a cercetării: constă în oferirea unui cadru metodologic pentru investigarea reprezentării sociale și a previziunii privind un obiect social prin analiza dimensiunilor cognitive, afectiv-atitudinale și contextual-spațiale; contribuția modelului previzional la consolidarea EPJ în Republica Moldova prin direcții strategice de optimizare, clarificarea necesităților legislative, perfecționarea formării specialiștilor și sporirea accesibilității procedurii; sprijinirea elaborării politicilor, ghidurilor și metodologiilor pentru integrarea eficientă a EPJ în procesele legale și îmbunătățirea actului de justiție; valorificarea rezultatelor pentru dezvoltarea programelor de instruire destinate experților psihologi și juriștilor, promovând competența profesională și colaborarea interdisciplinară.

Aprobarea și implementarea rezultatelor: rezultatele obținute au fost prezentate și discutate în cadrul conferințelor internaționale din țară și de peste hotare, și publicate în 13 lucrări științifice. Implementarea rezultatelor sunt prezentate în formă de recomandări practice de soluționare a problemei științifice cercetate.

АННОТАЦИЯ

Мелентиева Алёна, Социальное представление и прогнозирование развития судебной психологической экспертизы в Республике Молдова, диссертация на соискание степени доктора психологии, 2024

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 181 наименований, 8 приложений, 141 страницы основного текста, 39 рисунков, 34 таблицы. Полученные результаты опубликованы в 13 научных статьях.

Ключевые слова: социальное представление, судебная психологическая экспертиза, прогноз, когнитивное измерение, аффективно-установочное измерение, контекстно-пространственное измерение.

Цель диссертации заключается в анализе социального представления судебно-психологической экспертизы (СПЭ) в юридическом сообществе Республики Молдова, с акцентом на её влияние на перспективы развития отрасли и оценку степени осознания необходимости улучшения и модернизации СПЭ, через призму когнитивного, эмоционально-оценочного и контекстуально-пространственного измерений прогнозирования.

Задачи исследования заключаются в анализе международной и национальной научной литературы для определения и характеристики концепта социального представления и СПЭ; исследовании социального представления СПЭ среди юридических специалистов в сравнении со студентами факультета права; разработке концептуальной модели прогнозирования развития СПЭ в Республике Молдова путем интеграции когнитивного, эмоционально-оценочного и контекстуально-пространственного измерений; выявлении и применении инструментов, необходимых для оценки указанных измерений прогнозирования; разработке практических рекомендаций по улучшению и развитию СПЭ в Республике Молдова.

Научная новизна и оригинальность заключаются в разработке инновационной прогностической модели для развития СПЭ в Республике Молдова, которая интегрирует перспективы прошлого, настоящего и будущего как в специфическом контексте применимости, так и в общем контексте юридического пространства страны, создавая прочную основу для изучения и развития недостаточно исследованной процедуры и значительно способствуя укреплению и повышению эффективности экспертной деятельности в национальной правовой системе.

Полученные результаты, которые способствуют решению важной научной проблемы, заключаются в разработке концептуальной прогностической модели для развития СПЭ в Республике Молдова, включающей ключевые этапы и измерения процесса прогнозирования. Это позволило уточнить развитие СПЭ на национальном уровне, выявить потребности и пробелы в её применении, а также создать концептуальную основу для оптимизации использования СПЭ в юридической системе и направить дальнейшие стратегические и практические интервенции.

Теоретическое значение исследования заключается в дополнении и углублении анализа социального представления, подчеркивая его роль в изучении социальной реальности, которая характеризуется уникальными повседневными переживаниями и сложными взаимодействиями в рамках общества. Исследование также способствует обогащению национальных и международных научных знаний, предлагая детальный анализ текущей ситуации в области СПЭ, акцентируя необходимость укрепления и развития данной процедуры в законодательном и практическом контексте Республики Молдова.

Практическая значимость исследования заключается в создании методологической основы для изучения социального представления и прогнозирования социальных объектов через анализ когнитивного, эмоционально-оценочного и контекстуально-пространственного измерений; вкладе разработанной прогностической модели в укрепление СПЭ в Республике Молдова посредством стратегий оптимизации, уточнения законодательных потребностей, совершенствования подготовки специалистов и повышения доступности процедуры; поддержке разработки политик, руководств и методологий для эффективной интеграции СПЭ в юридические процессы и улучшения качества правосудия; использовании результатов для разработки образовательных программ, предназначенных для судебных психологов и юристов, что способствует повышению профессиональной компетенции и междисциплинарного сотрудничества.

Апробация и внедрение результатов: полученные результаты были представлены и обсуждены на международных конференциях в стране и за рубежом, а также опубликованы в 13 научных работах. Внедрение результатов осуществляется в виде практических рекомендаций по решению исследуемой научной проблемы.

ANNOTATION

Melentieva Aliona, Social representation and forecasts regarding the development of forensic psychological expertise in the Republic of Moldova, PhD Thesis in Psychology, 2024

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 181 titles, 8 annexes, 141 pages of main text, 39 figures, 34 tables. The obtained results are published in 13 scientific papers.

Keywords: social representation, forensic psychological expertise, forecast, affective-attitudinal dimension, contextual-spatial dimension.

The aim of the research is to analyze the social representation of forensic psychological expertise (FPE) within the legal community of the Republic of Moldova, focusing on its impact on the prospects for the development of the field and assessing the level of awareness regarding the need for improvement and modernization of FPE, through the prism of cognitive, attitudinal-affective, and contextual-spatial dimensions of forecasting.

Objectives of the research consist in the analysis of international and national specialized literature in order to define and characterize the concepts of social representation and FPE; research of the social representation of FPE; research of social representation of FPE among legal specialists in comparison with students of the Faculty of Law; development of a conceptual model of the forecast regarding the evolution of FPE in the Republic of Moldova by integrating the cognitive, attitudinal-affective, and contextual-spatial dimensions; identification and application of necessary tools in the assessment of these dimensions of the forecast; elaboration of practical recommendations in order to improve and develop FPE in the Republic of Moldova.

Scientific novelty and originality: the elaboration of an innovative forecasting model for the development of FPE in the Republic of Moldova, which includes the perspectives of the past, present and future, in the specific context of applicability as well as in the general context of the Moldovan legal space, creating a solid basis in the exploration and development of an insufficiently emphasized procedure, and contributing significantly to the consolidation and streamlining the psychological expertise in the national law system.

Obtained results contributing to solving important scientific problems: lies in the development of the forecasting conceptual model for the development of FPE in the Republic of Moldova, integrating essential stages and dimensions of the forecasting process, which led to the clarification of the evolution of FPE at the national level and the identification of the needs and gaps in its applicability, thus providing a conceptual basis for optimizing the use of FPE in the legal system and directing future strategic and praxiological interventions.

Theoretical significance of the research consists in completing and deepening the analysis of social representation, highlighting its role in investigating social reality, characterized by unique everyday experiences and complex interactions within society. The research also contributes to the enrichment of national and international scientific knowledge, providing a detailed analysis of the current situation regarding FPE, emphasizing the need to consolidate and develop this procedure in the legislative and praxiological context of the Republic of Moldova.

Applied value of the research consists in providing a methodological framework for investigating social representation and forecast regarding a social object by analyzing cognitive, affective-attitudinal and contextual-spatial dimensions; the contribution of the forecasting model to the consolidation of FPE in the Republic of Moldova through strategic optimization directions, clarifying legislative needs, improving the training of specialists and increasing the accessibility of the procedure; supporting the development of policies, guides and methodologies for the efficient integration of FPE in legal processes and improving the act of justice; emphasis of the results for the development of training programs for expert psychologists and lawyers, promoting professional competence and interdisciplinary collaboration.

Approval and implementation of the results: the obtained results were presented and discussed at international conferences in the country and abroad, and published in 13 scientific papers. The implementation of the results is presented in the form of practical recommendations for solving the researched scientific problem.

MELENTIEVA, ALIONA

**REPREZENTAREA SOCIALĂ ȘI PREVIZIUNI
PRIVIND DEZVOLTAREA EXPERTIZEI
PSIHOLOGICE JUDICIARE ÎN
REPUBLICA MOLDOVA**

511.03 – PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: 27.12.2024
Hârtie ofset. Tipar digital
Coli de tipar: 2,4

Formatul hârtiei: A4
Tiraj: 50 ex.
Comanda nr. 184

Tipografia PRINT-CARO
m. Chisinău, str. Columna, 170
printcaro@gmail.com
tel. 069124696